

ZBIÓR
ARTYKUŁÓW NAUKOWYCH

PEDAGOGIKA.
OSIĄGNIĘCIA NAUKOWE, ROZWÓJ,
PROPOZYCJE NA ROK 2016

Zakopane (PL)

30.12.2016

U.D.C. 37+082

B.B.C. 94

Z 40

Wydawca: Sp. z o.o. «Diamond trading tour»

Druk i oprawa: Sp. z o.o. «Diamond trading tour»

Adres wydawcy i redakcji: 00-728 Warszawa, ul. S. Kierbedzia, 4 lok.103

e-mail: info@conferenc.pl

Zbiór artykułów naukowych.

Z 40 Zbiór artykułów naukowych. Konferencji Międzynarodowej Naukowo-Praktycznej "Pedagogika. Osiągnięcia naukowe, rozwój, propozycje na rok 2016" (30.12.2016) - Warszawa: Wydawca: Sp. z o.o. «Diamond trading tour», 2016. - 76 str. ISBN: 978-83-65608-31-4

Wszelkie prawa zastrzeżone. Powielanie i kopiowanie materiałów bez zgody autora jest zakazane. Wszelkie prawa do materiałów konferencji należą do ich autorów. Pisownia oryginalna jest zachowana. Wszelkie prawa do materiałów w formie elektronicznej opublikowanych w zbiorach należą Sp. z o.o. «Diamond trading tour». Obowiązkowym jest odniesienie do zbioru.

nakład: 50 egz.

"Diamond trading tour" © Warszawa 2016

ISBN: 978-83-65608-31-4

WSPÓŁORGANIZATORZY:

Virtual Training Centre "Pedagog of the 21st Century"
Global Management Journal

KOMITET ORGANIZACYJNY:

W. Okulicz-Kozaryn (Przewodniczący), dr. hab, MBA, profesor, Akademia im. Jana Długosza w Częstochowie, Polska;
A. Murza, (Zastępca Przewodniczącego), MBA, Ukraina;
А. Горохов, к.т.н., доцент, Юго-Западный государственный университет, Россия;
A. Kasprzyk, Dr, PWSZ im. prof. S.Tarnowskiego w Tarnobrzegu, Polska;
A. Malovycho, dr, EU Business University, Berlin – London – Paris - Poznań, EU;
L. Nechaeva, PhD, Instytut PNPУ im. K.D. Ushinskogo, Ukraina;
М. Ордынская, профессор, Южный федеральный университет, Россия;
S. Seregina, independent trainer and consultant, Netherlands;
M. Stych, dr, Akademia im. Jana Długosza w Częstochowie, Polska;
A. Tsimayeu, PhD, associate Professor, Belarusian State Agricultural Academy, Belarus;

KOMITET NAUKOWY:

W. Okulicz-Kozaryn (Przewodniczący), dr. hab, MBA, profesor, Akademia im. Jana Długosza w Częstochowie, Polska;
С. Беленцов, д.п.н., профессор, Юго-Западный государственный университет, Россия;
Z. Čekerevac, Dr., full professor, "Union - Nikola Tesla" University Belgrade, Serbia;
J. Kaluža, Dr. Hab, profesor, Akademia im. Jana Długosza w Częstochowie, Polska;
Р.Латыпов, д.т.н., профессор, Московский государственный машиностроительный университет (МАМИ), Россия;
И. Лемешевский, д.э.н., профессор, Белорусский государственный университет, Беларусь;
J. Rotko, dr. hab, profesor, Instytut Nauk Prawnych PAN, Polska;
T. Szulc, dr. hab, profesor, Uniwersytet Łódzki, Polska;
Е. Чекунова, д.п.н., профессор, Южно-Российский институт-филиал Российской академии народного хозяйства и государственной службы.

SPIS /СОДЕРЖАНИЕ

1. Фоменко Е.А.	6
ВОСПИТАНИЕ ДЕТЕЙ СОГЛАСНО ПРИНЦИПАМ ИСЛАМА	
2. Фоменко Е.А.	8
ВОСПИТАНИЕ МУЖЧИН В РЕЛИГИОЗНЫХ СЕМЬЯХ: ХРИСТИАНСКАЯ И МУСУЛЬМАНСКАЯ ПРАКТИКИ	
3. Вінтюк Ю. В.....	10
ПРОБЛЕМА ПІДГОТОВКИ ПРАКТИЧНИХ ПСИХОЛОГІВ: ПЕДАГОГІЧНИЙ АСПЕКТ	
4. Гузиніна Т. В.....	13
ВІКТИМОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ФІЗКУЛЬТУРНО-СПОРТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ОСОБИСТОСТІ	
5. Нигматуллина Р.И.	19
ДУХОВНО-НРАВСТВЕННОЕ РАЗВИТИЕ И ВОСПИТАНИЕ ОБУЧАЮЩИХСЯ	
6. Бочарова С. А.	21
ІНТЕРАКТИВНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИМ МОВАМ У ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ	
7. Добровольська А. М.....	25
СКЛАДОВІ ІТ-КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ЛІКАРІВ І ПРОВІЗОРІВ ТА ЇХ ХАРАКТЕРИСТИКА	
8. Zubenko. K. V.	29
COOPERATIVE LEARNING IN THE CONTEXT OF EDUCATION HUMANISTIC PARADIGM	
9. Батьо М.З.....	32
ЕВОЛЮЦІЯ ПОНЯТТЯ “ХУДОЖНЬО-МОВЛЕННЄВА ДІЯЛЬНІСТЬ”	
10. Мурдід А. А.	36
ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ВИХОВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ СТАРШОКЛАСНИКІВ	
11. Богославська К. О.	39
СОЦІАЛЬНО ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РОЗВИТКУ КУЛЬТУРИ ЗДОРОВ'Я ПІДЛІТКІВ У ЗОНЗ	

-
12. Ткаченко В.М., Керімова Т.М. 41
АНАЛІЗ РУХУ ТІЛ У В'ЯЗКОМУ СЕРЕДОВИЩІ ЗАСОБАМИ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ
13. Бігуняк Т.В., Толокова Т.І. 45
ДОСВІД СТАЖУВАННЯ У МІЖНАРОДНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ ШИЛЛЕРА
14. Герман О.В., Пушняк Л. М. 48
ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ У СТУДЕНТІВ ПРИ ВИВЧЕННІ ЕКОНОМІЧНИХ ДИСЦИПЛІН
15. Карпенко Н.М. 52
НАВЧАННЯ НАПИСАННЯ ЕСЕ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ
16. Мітева А.М. 58
РОЛЬ ТА РОЗВИТОК ДИСТАЦІЙНОГО НАВЧАННЯ У ФОРМУВАННІ МИСТЕЦЬКИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА
17. Андрухів І.В. 61
ДИДАКТИЧНІ Й МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОГО СОЦІОКУЛЬТУРНОГО НАВЧАЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА УЧНІВ ОСНОВНОЇ ШКОЛИ
18. Бичок А. В. 63
ВИКОРИСТАННЯ ОСВІТНИХ ТЕОРІЙ ДЛЯ АНАЛІЗУ І ПЛАНУВАННЯ ПРОЦЕСУ ПІДГОТОВКИ ЕКОНОМІСТІВ У НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ НІМЕЧЧИНИ
19. Коваль М.С. 65
ОСОБИСТІСНА САМОРЕАЛІЗАЦІЯ ОБДАРОВАНОЇ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ ЯК ПЕДАГОГІЧНА КАТЕГОРІЯ
20. Волченко Н.А. 68
СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТОК ЕЛЕКТРОННОГО ДОКУМЕНТОЗНАВСТВА В УКРАЇНІ

ВОСПИТАНИЕ ДЕТЕЙ СОГЛАСНО ПРИНЦИПАМ ИСЛАМА

Ключевые слова: семейное воспитание, Ислам, Коран.

Воспитание ребенка в настоящее время довольно трудоемкий процесс, так как появилось множество различных вещей отвлекающих детей от реальности. Компьютерные игры, культ секса и насилия, окончательно могут погубить наше молодое поколение, поэтому борьба с этими современными нововведениями очень сложная, но необходимая. Наиболее успешно с этим справляются религиозные семьи, основа которых строится на принципах нравственности и добродетели.

В данной статье мы исследуем воспитательные каноны исламской религиозной системы, которая формировалась на Ближнем востоке.

Данная система отталкивается от священного писания мусульман – Корана и священного предания – Сунны.

Говоря об обязанностях родителей к своим детям, стоит упомянуть высказывание известного мусульманского факиха Ибн аль Кайима аль Джаузии: «Некоторые ученые говорят: «Воистину, Всевышний Аллах в Последний день, прежде чем спросить у члена семьи о его обязанностях перед родителями, спрашивает у родителей об их обязанностях перед членом семьи (перед детьми). Воистину, подобно тому, как у члена семьи есть обязанности перед родителями, так у родителей есть обязанности перед членом семьи»[6].

Взгляд Корана на семейное воспитание следующий. Так Всевышний говорит: «О вы, которые уверовали! Остерегайтесь вместе с вашими семьями огня, топливом для которого служат люди и камни. К нему приставлены ангелы – суровые, сильные, которые не отступают от повелений Аллаха и выполняют то, что им велят»[1]. Т.е. в аяте Господь указывает на обязанность совершения благих деяний для семьи, а благим деянием для религиозного человека является воспитание благочестивого сына и дочери.

Далее в суре Худ, 42 аяте сказано: «О сынок! Садись с нами и не оставайся с неверующими»[2]. Аят дает понимание того, что детей нужно оберегать от нечестивцев, которые могут их растлевать.

Важное указание в исламской религии идет на формирование в детях религиозного духа, соответствующего исламским канонам. Так в хадисе от Усманула Хатиби говорится: «Я слышал, как сын Умара (да будет доволен ими Аллах) одному человеку сказал: «Научи своего сына приличию (вежливости), воистину, у тебя спросят, чему ты его научил, каким нравам ты обучил его. Воистину, и у него спросят в отношении преданности и доброты к тебе»[3].

Другой обязанностью родителей зафиксированной в сунне пророка Мухаммада является наречение ребенку имени. Так существует хадис: «Однажды некий человек подошел к Умару ибн аль Хаттабу с жалобами на собственного сына. Умар ибн аль Хаттаб спросил его: «Как зовут твоего сына?», тот человек назвал очень не-

красивое имя, на что Умар ответил: «Ты в свое время провинился перед ним, назвав некрасивым именем, а теперь он не выполняет своего долга перед тобой»[4].

Далее родители обязаны отдать своих детей замуж или женить. Есть хадис от пророка Мухаммада, в котором сказано: «Когда к вам приходит тот, чья религиозность и нравственность вас устраивает, выдайте за него замуж свою дочь. Если так не будете поступать, будет широкая смута в обществе»[5].

Таким образом можно утверждать, что родители имеют определенный ряд обязанностей перед детьми. Они заключается в содержании детей, воспитании их в благочестии и верности религии и ее устоям, ограждения детей от нечестивых людей. Далее родители обязаны найти подходящего жениха или невесту для своих детей, с условиями богобоязненности для будущего супруга или супруги.

Источники и литература:

1. Коран. Перевод смыслов Э. Кулиев // Сура 66 «Запрещение», аят 6.
2. Коран. Перевод смыслов Э. Кулиев // Сура 11 «Худ», аят 42.
3. Воспитание детей согласно сунне [Электронный ресурс] // иман.рф. URL: <http://xn--80arpmf.xn--p1ai/?p=2887> (дата обращения: 10.12.2016).
4. Права детей в Исламе [Электронный ресурс] // исламдаг.ру. URL: <http://islamdag.ru/vse-ob-islame/25201> (дата обращения: 10.12.2016).
5. Права детей в Исламе [Электронный ресурс] // исламдаг.ру. URL: <http://islamdag.ru/vse-ob-islame/25201> (дата обращения: 10.12.2016).
6. Воспитание детей согласно Сунне Пророка [Электронный ресурс] // путьислама.ру http://putyislama.ru/djeynsh/vospitanie_detey_soglasno_sunne_proroka (дата обращения: 10.12.2016).

ВОСПИТАНИЕ МУЖЧИН В РЕЛИГИОЗНЫХ СЕМЬЯХ: ХРИСТИАНСКАЯ И МУСУЛЬМАНСКАЯ ПРАКТИКИ

Ключевые слова: религиозное воспитание, Библия, Христианство, Коран, Ислам.

Религиозное воспитание в настоящее время, в Европе и в России, является достаточно редким. Однако семьи, практикующие эту систему воспитанию, достаточно устойчивы и многочисленны по своему составу. Христианские ценности, для верующего человека-христианина, есть закон, который подлежит неперемennomu исполнению, в первую очередь внутри семейных отношений.

Исламская система воспитания, в силу своего динамичного развития, в настоящий момент охватывает большое количество людей на Ближнем Востоке и в других регионах мира, где существуют мусульманские государства и общины. Мусульманские семейные ценности, основанные на Коране и Сунне, в целом идентичны христианским ценностям.

В настоящей статье мы хотим сравнить мусульманскую и христианскую системы воспитания и выявить общие положения характерные для этих авраамических религий, объединяющих около 3 млрд. человек по всему миру.

В целях исторической преемственности, начнем свое исследование с христианской системы воспитания мужчины. Так в Библии, главе «Бытие» сказано: «И сотворил Бог человека по образу и подобию Своему, по образу Божью сотворил его; мужчину и женщину сотворил их»[1], т.е. подразумевается создание мужчины и женщины, как основа мужественности и женственности в жизни людей. Отсюда следует, что один из главных аспектов воспитания мужчины, воспитание мужественности в нем.

Другой аспект мужского воспитания содержится в следующих стихах Библии. В главе «Притчи Соломона» говорится: «Наставь юношу при начале пути его: он не уклонится от него, когда и состарится»[2]. В главе «Послание Ефсянам» сказано: «И вы, отцы, не раздражайте детей ваших, но воспитывайте их в учении и наставлении Господнем»[3]. Исходя из этих положений Библии, воспитание религиозности в мальчике, который впоследствии становится мужчиной, есть обязанность родителей.

Следующий аспект воспитания состоит в обязанности родителей научить своего сына зарабатывать средства для своей будущей семьи. В Библии, главе «1 послание к Тимофею» говорится: «Если же кто о своих и особенно о домашних не печется, тот отрекся от веры и хуже неверного»[4].

Данные аспекты воспитания можно встретить в священном писании мусульман – Коране, и в священном предании – Сунне.

Так воспитание в молодом мальчике качеств мужчины и мужественности говорится в следующем аяте Корана суры «Аль Анбия»: «А идолом каждого че-

ловека является его нафс. Кто идёт против своих страстей, тот и есть истинно мужественный человек»[5], т.е. к воспитанию мужественности, как следствие, добавляется воспитание благого нрава в молодом человеке.

В другом аяте суры Ат – Тахрим говорится: «О те, которые уверовали! Берегите себя и свои семьи от Огня, растопкой которого будут люди и камни. Над ним есть ангелы суровые и сильные. Они не отступают от повелений Аллаха и выполняют все, что им велено»[6]. Толкование данного аята написано сподвижником пророка Мухаммада Ибн Аббасом, который говорил: «То есть обучайте свои семьи [вопросам морали и нравственности, набожности и покорности Господу миров] и воспитывайте [то есть пусть это будет последовательным на протяжении лет процессом воспитания духовно и интеллектуально богатой личности. Не ограничивайтесь лишь материальным обеспечением семьи]»[7]. Исходя из данного аята и его толкования, мы можем сделать вывод об обязанности мужчины обучать своих домочадцев, в том числе мальчиков, основам религии и нравственности.

Следующая обязанность мужчины, которая должна прививаться с детства, это заработок для своей семьи. Так в хадисе сообщается: «Сообщается, что как-то раз Посланник Аллаха (мир ему и благословение) находился в обществе своих сподвижников, которые увидели молодого человека, отличавшегося выносливостью и силой и спозаранку вышедшего из дома в поисках заработка, и сказали: «Горе ему! О, если бы использовал он свою молодость и выносливость на пути Всевышнего Аллаха!» На это Посланник Аллаха (мир ему и благословение) сказал: «(Не говорите так, ибо) если вышел он в поисках (заработка) для своих малолетних детей, то он на пути Аллаха, и если вышел он в поисках (заработка) для своих престарелых родителей, то он на пути Аллаха, и если вышел он в поисках (заработка) для себя самого, воздерживаясь (от всего дурного), то он на пути Аллаха, если же вышел он напоказ другим и ради похвалы, тогда он на пути шайтана»[8].

Исходя из вышеописанных аспектов воспитательной системы христианства и ислама, можно сказать, что основа воспитания в этих религиях идентична друг другу. Мальчик воспитывается в семье как мужественный, богобоязненный, ответственный за свою семью и ее благополучие.

Источники и литература:

1. Бытие: глава 1, стих 27 // Библия. М, 2009.
2. Притчи Соломона: глава 22, стих 6 // Библия. М, 2009.
3. послание к Ефсянам: глава 6, стих 4 // Библия. М, 2009.
4. послание к Тимофею: глава 5, стих 8 // Библия. М, 2009.
5. Коран. Перевод Э. Кулиева.// сура 21 аят 60.
6. Коран. Перевод Э. Кулиева.// сура 66 аят 6.
7. Воспитание детей [Электронный ресурс] // Махалла.ру URL:mahalla1.ru/articles/family/vospitanie-detej.php (Датаобращения:10.12.2016).
8. Благодать честного заработка [Электронный ресурс] // Ислам. ру URL: <http://www.islam.ru/content/veroeshenie/43779> (Датаобращения:10.12.2016).

Вінтюк Ю. В.

кандидат психологічних наук,
доцент кафедри
Теоретичної та практичної психології
Національного університету
«Львівська політехніка»

ПРОБЛЕМА ПІДГОТОВКИ ПРАКТИЧНИХ ПСИХОЛОГІВ: ПЕДАГОГІЧНИЙ АСПЕКТ

Ключові слова: підготовка майбутніх психологів, психолого-педагогічна взаємодія, структура педагогічної діяльності.

Key words: training of future psychologists, psychology-pedagogical interaction, structure of pedagogical activities.

До найважливіших аспектів підготовки практичних психологів у ВНЗ належить педагогічний, оскільки процес формування фахівців є результатом психолого-педагогічної взаємодії викладачів з тими, хто навчається. Він полягає в необхідності вибору певних методів, прийомів та способів здійснення психолого-педагогічних впливів, а також врахування індивідуальних психологічних особливостей тих, хто навчається та ін. Оскільки педагогічні чинники значною мірою детермінують процес професіоналізації майбутніх психологів у ході навчання, вони повинні враховуватися при розгляді можливостей для вирішення завдань із їхньої підготовки.

Мета роботи: дослідити педагогічний аспект проблеми підготовки практичних психологів у процесі їхнього навчання у ВНЗ.

Передусім доцільно відзначити наступне: робота педагога – це діяльність, яка має свої особливості. Педагог виконує певні дії, спрямовані на досягнення мети і викликані станом об'єкта, яким він займається; в даному випадку – це людина, яка бажає освоїти певний фах і тому прагне здобути необхідну освіту. Професійна освіта – це процес і результат професійного становлення та розвитку особистості, які супроводжуються набуттям знань, вмінь та навичок за конкретними професіями та

спеціальностями [цит. за 1, с. 216]. Призначення цього процесу – досягнення об'єктом впливів готовності до виконання певної діяльності; а його результат – випуск фахівця відповідного профілю.

Сукупність дій педагога, пов'язана з впливом на об'єкт у бажаному напрямку, становить відповідну діяльність. А характер кожного виду діяльності обумовлюється особливостями предмету, на який спрямовані впливи, поставленою метою, наявними засобами та ін. Діяльність педагога – різновид професійної діяльності, спрямованої на підготовку кадрів. Педагогічна діяльність – це процес виконання завдань, пов'язаних з навчанням і вихованням тих, хто здобуває професійну освіту. Діяльність має свою структуру, кожен елемент якої є необхідним і взаємодіючим з іншими, тобто виконує свої функції. До них відносять її суб'єкт, зміст, мету, засоби, функції, управління та об'єкт [цит. за 1, с. 216]; такі структури є цілісними системами. Для забезпечення процесу підготовки практичних психологів у ВНЗ необхідно налагодити функціонування цієї системи. Відповідно, навчання майбутніх психологів слід розглядати як процес їхньої підготовки до опанування відповідним видом діяльності. Оскільки професійна діяльність педагога у ВНЗ теж є цілісною системою, необхідно проаналізувати структуру педагогічної діяльності. Вона складається з кількох відносно самостійних, але в той же час залежних один від одного, елементів, це – суб'єкт (педагог), зміст, управління, об'єкт (студент) та поєднуючі їх в єдине ціле засоби, функції та цілі діяльності.

Об'єктом діяльності педагога у ВНЗ є студенти, які прагнуть здобути певну спеціальність; всі функції з надання необхідної допомоги у фаховому становленні тим, хто її потребує, виконує суб'єкт діяльності. До суб'єкта відносяться всі люди і організації, які здійснюють роботу з надання фахових знань і керують цим процесом; але головним суб'єктом такої діяльності є педагоги, які професійно займаються діяльністю з надання освітніх послуг. Крім кваліфікації психологів, вони повинні мати також необхідні для забезпечення педагогічного процесу знання, вміння, навички, досвід та ін. Наступним обов'язковим компонентом діяльності професійного педагога як системи є її зміст. У даному випадку – це перелік заходів, що здійснюються тими, хто виконує роботу з метою досягнути бажаних змін стану суб'єкта. Основний зміст діяльності викладача включає виконання ним певних функцій. На думку науковців, у навчально-виховному процесі проявляються наступні взаємопов'язані функції: інформаційна, діагностична, прогностична, організаційна, управлінська та ін. Зміст роботи педагога безпосередньо витікає з функцій його діяльності, і передбачає певну послідовність їх реалізації.

Здійснюється діяльність за допомогою засобів, якими є всі ті предмети, знаряддя, пристосування, дії, з допомогою яких досягається мета діяльності. До педагогічних засобів, у даному випадку, належать наукові (теоретичні та емпіричні) знання; тексти підручників і результати самостійних спостережень студентів як носіїв знань; і технічні засоби, і вербальні впливи, і знаряддя праці, і спеціальні облікові бланки, і особиста привабливість педагога і т. п. Діяльність професійних педагогів не можлива без такого її компонента, як управління. Воно включає в себе оцінку стану об'єкта, планування, вироблення і прийняття рішення, облік і контроль, координацію, організаційне та матеріально-технічне забезпечення, підбір, підготовку і виховання кадрів професійних психологів. Перелічені компоненти скла-

дають структуру діяльності професійного педагога; але діяльність стає системою, коли її компоненти поєднуються в одне ціле за допомогою функцій і мети. Найзагальніша мета педагога – задовільнення освітніх потреб клієнтів, у даному випадку – студентів. Цій меті підпорядковується вся діяльність суб'єкта, у відповідності з нею складається зміст, організовується управління, підбираються адекватні засоби, форми і методи роботи педагога.

Враховуючи наведене, можна констатувати, що педагогічний аспект проблеми підготовки майбутніх фахових психологів включає і передбачає вирішення в ході навчально-виховного процесу таких завдань: відбір кадрів (суб'єктів діяльності), що відповідають поставленим завданням і вимогам діяльності; відбір претендентів (об'єктів діяльності), здатних освоїти фах професійного психолога; формування змісту педагогічної діяльності з підготовки майбутніх фахових психологів; постановка мети підготовки фахівців у навчально-виховному процесі; вибір засобів психолого-педагогічного впливу, адекватних меті і наявним можливостям її досягнення; реалізація функцій виховання і навчання у психолого-педагогічному процесі; налагодження управління навчально-виховним процесом з підготовки майбутніх фахових психологів; контроль за результатами процесу.

Щодо можливостей забезпечення педагогічного процесу у ВНЗ, спрямованого на підготовку фахівців, необхідно відзначити наступне. Для вирішення проблеми підготовки майбутніх практичних психологів викладачі, які займаються забезпеченням освітнього процесу, повинні рівною мірою володіти не лише знаннями з психології, але й з педагогіки. Тільки у такому випадку вони зможуть забезпечити ефективність навчально-виховного процесу з підготовки студентів, і будуть здатними вирішувати педагогічні завдання, спрямовані на забезпечення їхнього виховання та навчання. В цьому процесі майбутні психологи не лише набудуть необхідної професійної компетентності, але й сформуєть необхідні для цієї діяльності якості особистості.

Висновок. Конструктивним підходом до висвітлення обраної теми може стати розгляд психологічної структури педагогічної діяльності, її компонентів та особливостей. Педагогічний аспект проблеми, що розглядається, полягає у відповідному, педагогічному наповненні всіх компонентів структури педагогічної діяльності та забезпечення її функціонування як цілісної системи. Ефективне вирішення проблеми підготовки практичних психологів можливе лише за умови наявності у викладачів необхідної психологічної і педагогічної компетентності.

Література:

1. Матвієнко О. В. Професійна підготовка майбутніх психологів як психолого-педагогічна проблема / О. В. Матвієнко, О. М. Затворнюк // Науковий вісник Херсонського державного університету. – Вип. 1. – Том 1. – 2014. – С. 215-220.

ПОД-СЕКЦИЯ 1. Воспитание и образование.

Гузініна Т. В.

викладач кафедри іноземних мов
Національна академія
Національної гвардії України

ВІКТИМОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ФІЗКУЛЬТУРНО-СПОРТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ОСОБИСТОСТІ

Ключові слова: віктимологія, віктимність, віктимна поведінка, жертва, потерпілий, фізична підготовка, екстремальний спорт.

Keywords: victimology, victimization, victim behavior, victim, casualty, physical training, extreme sport.

До недавнього часу віктимологія вважалася особливим розділом кримінології і вивчала особистість жертви саме злочину, відношення між злочинцем і жертвою з метою попередження злочинності. На цій основі віктимологія розробляла теорії, які прогнозують ймовірність стати жертвою злочину, методи роботи з жертвою, а також методи захисту потенційних жертв [9, 39]. Але, віддаючи належне кримінології, яка поклала початок інтенсивному розвитку сучасної віктимології як науки, треба відмітити, що вона не монополізувала цей науково-практичний напрям і не може цього зробити, тому що людина стає жертвою або потерпілою у разі злочинного втручання не так часто, як при інших випадках – ситуаціях особистої необережності та непередбачуваності, війнах, глобальних та локальних катастрофах, хворобах, шкідливих звичках та ін. Наприклад, за даними засобів масової інформації: від суїциду (самогубств) у країнах СНД щорічно гинуть майже 100 тисяч чоловік; від аварій на транспорті – понад 250 тисяч; від утоплення – понад 30 тисяч і майже мільйон у світі; від інфекційних і паразитарних хвороб – близько 60 тисяч; від випадкових отруєнь, у тому числі від отруєння сурогатами алкоголю тільки на Україні гине понад 20 тисяч осіб. Усе це – випадки з летальними наслідками, але потерпілих – хворих, травмованих, покалічених, тих, що понесли матеріальні та моральні збитки від різних небезпечних проявів – у десятки і сотні разів більше. Тому, у цивілізованих країнах, віктимологія вийшла за галузь однієї дисципліни і стала надбанням педагогічних, психологічних, військових та інших наук, почала вирішувати загальні і конкретні питання комфортного життя людини у будь яких обставинах, адже, зі стародавніх часів, персональна безпека і збереження здоров'я є найважливішим з практичних інтересів людства.

Суть віктимології у широкому розумінні полягає у тому, щоб здійснювати виховні заходи у відношенні до конкретних осіб, схильних до небезпечного існування, до створення конфліктних ситуацій або тих, хто намагається ліквідувати конфліктну ситуацію не маючи для цього необхідних знань, фізично слабких, без достатнього життєвого досвіду, тих, які перебувають у безпорадному стані, що постійно знаходяться у так званих, зонах ризику із-за своєї професійної діяльності, захоплень, звичок, перебувають під впливом алкоголю або наркотичних речовин, які не вміють вірно оцінити ситуацію та багато іншого.

Ключовими у віктимології є поняття – «жертва», «віктимність», «віктимізація», «віктимна поведінка». Слід відмітити, що й їх зміст трактується окремими авторами неоднозначно.

Жертва, з точки зору кримінології, це людина, яка понесла фізичну, моральну або майнову шкоду від злочину. Але для педагогіки більше підходить трактування С. Ожегова: жертва – будь-хто, що страждає від насильства, нещастя, невдачі [6, 195].

Віктимність – підвищена ступінь схильності особи до того, щоб стати жертвою в силу присутніх її якостей, властивостей, функцій, які вона виконує.

Для віктимної поведінки характерні якісь провокуючі дії (бездіяльність), що залучають до себе негативну увагу людей і різного роду антисоціальних особистостей. Також віктимною поведінкою називають схильність людини потрапляти у ситуації, які можуть заподіяти шкоду їй та її здоров'ю.

Під віктимізацією розуміється процес перетворення особи у реальну жертву, а також результат цього процесу [7, 122-126].

В умовах сучасності питання безпечної життєдіяльності різко загострилися і прийняли риси проблеми виживання людини. Це характерно і для України, де йдуть бойові дії, загострилася криміногенна ситуація збільшилися та посилилися інші ризики. Тому необхідно знати основи віктимології щоб не стати жертвою своїх дій або бездіяльності, дій або бездіяльності інших людей, небезпечного впливу природи і технічного прогресу. Треба не тільки розбиратися у питаннях персональної безпеки, але й знати, як веде або вела б себе жертва визначених обставин та особистої поведінки. Знати для того, щоб не поводитися подібним чином і завжди виходити переможцем із будь-яких ситуацій. У цьому й полягає актуальність даної роботи. І тут слід звернути особливу увагу на те, що ефективність протидій небезпекам залежить від підготовки людини – загальної, фізичної, психологічної, уміння відчувати небезпеку і здібності завжди бути готовим її уникнути.

Систематичні наукові дослідження з віктимології у світі почалися тільки з 1948 року і пов'язуються з ім'ям Ганса фон Хентинга (Гентинга) та його книгою «The Criminal and his Victim» («Злочинець і його жертва»). У зв'язку з тим, що наукова віктимологія почалася з вивчення значення і ролі жертви у здійсненні злочину, її тривалий час називали кримінальною віктимологією. У кримінологічному аспекті розвиток зарубіжної і вітчизняної віктимології пов'язаний з іменами Б. Мендельсона (Румунія), Д. Кірха, Д. Леонардо, Л. Р. Хаббарда (всі США), Х. Абе, Т. Ендо, К. Міядзави, О. Накати, К. Уеди, К. Хігуті та ін. (Японія), П. Дагеля, М. Кузнецова, Д. Рівмана, В. Рибальської, Л. Франка (СНД) та інших науковців. Л. Франк в монографії «Віктимологія й віктимність. (Про новий напрям у теорії й практиці боротьби зі злочинністю)» наголосив, що «поведінка людини може за своєю природою бути не тільки злочинною, але й віктимною: необачною, ризиковою, легковажною, розпущеною, провокаційною, тобто небезпечною для самої себе» [10, 22].

Питанням психологічного захисту особистості від небезпеки присвячені праці Р. Грановської, М. Литвака, І. Нікольської, В. Христенко та інших авторів. Проблему формування особистості, так званого, безпечного типу підняв О. Калашников.

Міжнародне віктимологічне товариство, створене у 1973 році (штаб-квартира товариства розташована у німецькому місті Мюнстер), провело декілька десятків міжнародних конференцій і симпозіумів.

В Україні подальшому розвитку віктимології послужили нормативні акти про введення обов'язкового курсу «Основи безпеки життєдіяльності» у систему середньої, середньої професійної і вищої освіти. Побачив світ ряд публікацій, що торкаються цих питань: С. Василенка, О. Гемезюка, О. Гнатюка, І. Жаркова, Л. Мечника, В. Пономарьова, Б. Терещука.

Не дивлячись на таку кількість і різноманіття наукових праць, теоретичні основи віктимологічного наукового напрямку та науковий апарат поки що остаточно не визначилися. Але дослідження у цій галузі дають право свідчити, що, наприклад, до числа небезпечних професій можна віднести – бізнес, керівну роботу у банківських установах, різних комерційних структурах, заняття індивідуальною трудовою діяльністю, журналістику, політичну діяльність та ін. До груп професій, які підлягають під значний ризик віктимізації треба віднести і такі: правоохоронні професії, заняття професійним спортом або участь у «великому спорті», різного роду рятувальна діяльність, робота пов'язана зі шкідливим виробництвом, лікарська робота у інфекційних відділеннях та багато інших. Зараз в Україні на один з перших планів висувається перебування військових (і цивільних також) у зоні бойових дій АТО. Цікаво, що найбільш небезпечною у віктимізаційному аспекті є злочинна діяльність – при кривавих сутичках між бандами за розподіл сфер свого впливу загинула та отримала каліцтво чимала кількість учасників злочинних формувань, а серед них багато колишніх і діючих спортсменів.

Фізична підготовка, фізичне виховання, спорт – невід'ємні складові у становленні і гармонійному розвитку людини. спрямовані на оздоровлення і вдосконалення не тільки фізичних, але й інших необхідних якостей особистості, засоби профілактики злочинності, наркоманії й алкоголізму. У той же час, як це не парадоксально звучить, вони таять у собі масу небезпек.

Стан фізичного здоров'я жертви можна віднести до маловивчених факторів віктимності. Тут складно прослідкувати взаємозв'язок між фізичною підготовкою потерпілого та негативним результатом його поведінки. Тому, крім загальних обґрунтувань, необхідно підходити до кожного випадку з окремим аналізом. Але, якщо оперувати відомими даними, то жертвами в однаковій мірі можуть стати як фізично підготовлені, так і слабкі люди, залежно від ситуації, потреб суспільства, обраної діяльності. Наприклад, у фізично слабого мало шансів потрапити в обрій такої небезпечної спортивної діяльності, як альпінізм, і жертвами гір становляться, у більшій мірі, фізично сильні люди, але, якщо слабкий раптом опиниться у небезпечній ситуації в горах, то він неминуче стане потерпілим на відмінність від фізично підготовленої людини. Дослідження видатних вчених-спортсменів (В. Абалакова, Є. Абалакова, К. Бонінгтона, Ф. Конюхова, Ж. І. Кусто, К. Маурі, Р. Мейснера, Т. Хейердала, Д. Ферфакса, Ф. Чічестера та ін.) доводять, що готовність піти на ризик, фізична і моральна витривалість до тривалого впливу екстремальних умов, здатність зберігати у критичні моменти контроль над собою і ситуацією властиві людям, які мають суттєву фізичну, моральну і правову підготовку.

Альпінізм і такі види спорту, як автомобільний спорт, акробатика, бокс і різноманітні види єдиноборств, гірськолижний і санний спорт, ігрові види, спортивна гімнастика, стрибки на батуті, стрибки у воду та ін. завжди пов'язані із ризиком.

Ризик – складне соціальне і філософське явище. Є формула ризику:

$$P = \frac{C(l)}{C},$$

де Р (ризик) – співвідношення випадків, які дана особистість вміє долати С(л), до випадків, які можуть цій особистості зустрітися (С) [5, 10].

Розвиток фізичних якостей значно збільшує кількість ризикових випадків, які людина може подолати (постояти за себе та інших, подолати перешкоди, позбавитися деяких хвороб, врятувати когось, надати допомогу та ін.). Але часто особистість, що має високі фізичні уміння і навички, навмисно відшукує небезпечні ситуації, щоб продемонструвати свою силу, спритність, швидкість, блискавичну реакцію. Переоцінка своїх фізичних якостей і невиправданий ризик призводять до негативних наслідків. До таких наслідків веде й порушення спортивних та життєвих правил та техніки безпеки. Дуже небезпечними і ризикованими стали зараз екстремальні види спорту. Як не сумно це звучить, але практично кожний парубок, що купує собі дорогий мотоцикл або снігохід стає потенційною жертвою. До речі, назва коштовних снігоходів на слензі – «убивці олігархів». Люди, які стрибають на скейтбордах та сноубордах, займаються каньонінгом, дайвінгом, бейсджампінгом і впевнені, що машина не вміє їздити менше ста п'ятдесятюох кілометрів на годину, – це люди, які грають зі смертю в гранично небезпечні ігри.

Дуже гостро, особливо у цьому році, коли багатьох російських спортсменів і параолімпійців не допустили до Олімпійських Ігор через неофіційну державну допінгову політику, постали протиріччя у питаннях вживання стимулюючих препаратів. Але проблема допінгу, як джерело суттєвих небезпек для здоров'я і життя спортсменів, виникла вже давно. Так у 1989 році вийшов збірник статей видатних спортсменів (В. Брумель, Ю. Власов та інші спортсмени-науковці) «Конфлікт» [4, 10], де детально розглядаються негативні сторони великого спорту, у тому числі і застосування допінгу.

Спортсмени нерідко стають потерпілими також і в економічному плані, це має найбільш яскравий вигляд зараз, коли професійний спорт набув величезних масштабів, суми коштів, які вводяться в спортивну орбіту перевищують бюджети найбільш розвинених країн світу.

При порушенні установлених правил безпеки, віктимними можуть стати і звичайні заняття фізичної культури та спортивні змагання у школі, середніх та вищих навчальних закладах. За останні роки на уроках фізкультури загинуло декілька українських учнів і студентів через медичні недогляди та великі фізичні навантаження.

Потерпілими можуть стати не тільки спортсмени, але й уболівальники. Практично жодна принципова зустріч в ігрових видах спорту не обходиться без сутичок між прихильниками різних команд, які часто закінчуються кров'ю.

Тобто, фізкультурно-спортивну діяльність, в аспекті віктимності, можливо розглядати з двох точок зору – як комплекс засобів, що збільшують віктимність особистості та як засоби, що її зменшують.

Тому, відштовхуючись від науково-практичних надбань спортивного права [1, 422-559], можливо визначити основні напрями досліджень за негативними наслідками фізкультурно-спортивної діяльності:

- летальні випадки і травматизм (у тому числі психологічний);
- негативні наслідки застосування допінгу;
- економічна віктимність та негативні результати порушення прав і свобод громадян в сфері фізичної культури і спорту;
- віктимність уболівальників.

Крім цього дослідження мають проводитися і у плані віктимності окремих видів спорту, у тому числі і заборонених.

Важливими у віктимологічному плані є моральні та правові характеристики потерпілого. Визначені моральні якості суб'єкта можуть бути або перепоною, або сприяти віктимізації, наприклад, такі якості, як сміливість, рішучість, почуття відповідальності, боягузтво, грубість та інші. При цьому однозначний зв'язок між виразом тих або інших якостей та властивостей і віктимністю відсутній. Особи, які характеризуються соціально-позитивно, можуть стати віктимними саме у силу виразу відповідних якостей на відміну від егоїстів або боягузів, наприклад, у ситуаціях припинення злочину, захисту прав та інтересів третіх осіб. Спортсмени і фізично розвинені люди, діючи у таких ситуаціях, нерідко стають не тільки жертвою злочинних дій інших, а й самі перетворюються у злочинців, тому що погано розбираються у законодавстві і перебільшують необхідну оборону.

Стало на порі те, щоб віктимологія була окремим предметом викладання в школі, середніх та вищих навчальних закладах. Авторами країн СНД (Білорусії, Казахстану, Росії та інших держав) розроблені підручники, навчально-методичні комплекси, навчальні посібники з віктимології у рамках соціальної педагогіки (Н. Бумаженко, І. Журлова, Г. Сірих, Л. Тарасова), які активно застосовуються у школах, середніх та вищих навчальних закладах різного профілю.

У Харківському національному педагогічному університеті імені Г. С. Сковороди основи віктимології увійшли в програми соціальної педагогіки та основ безпеки життєдіяльності.

Віктимологічні наукові надбання використовуються у цьому університеті на факультеті фізичної культури при заняттях з кожної фізкультурно-спортивної дисципліни, а також при проведенні спортивних змагань та свят. Завдяки комплексу віктимологічних засобів травматизм при проведенні цих заходів знизився за останні роки до мінімуму.

Дуже важливо, щоб предмет «Віктимологія» став невід'ємною частиною підготовки курсантів вищих військових навчальних закладів, а також застосовувався у навчаннях солдатів строкової служби, резервістів і воїнів-контрактників.

Отже, «Віктимологія» є життєво необхідною науковою і навчальною дисципліною, що потребує фундаментальних досліджень з терміновим введенням їх у практичну роботу за рахунок розробки відповідної навчальної дисципліни.

Особливу увагу питанням віктимології необхідно приділяти у фізкультурно-спортивній діяльності щодо запобіганні негативних наслідків останньої і з метою формування людини безпечного типу за рахунок щільної й якісної координації фізичної та віктимологічної підготовки особистості.

Література:

1. Алексеев С. В. Спортивное право России. Правовые основы физической культуры и спорта / С. В. Алексеев. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, закон и право, 2005. – 671 с.

2. Анощенко С. В. Криминально-правовое учение про потерпевшего / С. В. Анощенко. – М., Волтерс Клувер, 2006. – 220 с.
3. Бонингтон К. В поисках приключений / К. Бонингтон. – М.: Прогресс, 1987. – 400 с.
4. Конфликт. Сборник. Под общей редакцией Винокурова В. И. – М.: ФиС, 1989. – 384 с.
5. Месснер Р. Хрустальный горизонт / Р. Месснер. – М.: Планета, 1990. – 272 с.
6. Ожегов С. И. Словарь русского языка / С. И. Ожегов. – М.: Рус. яз., 1990. – 921 с.
7. Основы виктимологии: Учебно-методическое пособие / Сост. Л. Е. Тарасова. – Саратов: изд. СГУ им. Н. Г. Чернышевского, 2014. – 173 с.
8. Ривман Д. В. Криминальная виктимология / Д. В. Ривман. – СПб.: Питер, 2002. – 304 с.
9. Румянцев О. Г., Додонов В. Н. Юридический энциклопедический словарь / О. Г. Румянцев, В. Н. Додонов. – М.: ИНФРА-М, 1997. – 384 с.
10. Франк Л. В. Виктимология и виктимность / Л. В. Франк. – Душанбе: Ирфон, 1972. – 114 с.
11. Христенко В. Е. Психология жертвы / В. Е. Христенко. – Харьков: Консум, 2001. – 256 с.
12. Энциклопедия для детей. Дополнительный том. Личная безопасность. Меры предосторожности в повседневной жизни. Поведение в экстремальных ситуациях / Глав. Ред. В. А. Володин. – М.: Аванта +, 2001. – 448 с.
13. Hentig H. Remarks on the Interaction of Perpetrator and Victim // The Journal of Criminal Law and Criminology. 1941. V.31. P. 303 – 309.
14. Mendelsohn B. Un horison nouveau dans La science biopsych social: La victimologie. Bucharest, 1947.

ПОД- СЕКЦИЯ 1. Воспитание и образование.

Р.И. Нигматуллина

студентка

факультета Педагогики и Психологии

Научный руководитель:

док. фил. н., профессор **Р.Б. Сабекия**

ФГБОУ ВПО «Башкирский

государственный университет»,

г. Стерлитамак

ДУХОВНО-ПРАВСТВЕННОЕ РАЗВИТИЕ И ВОСПИТАНИЕ ОБУЧАЮЩИХСЯ

Духовно-нравственное развитие и воспитание обучающихся являются главной задачей современной образовательной системы.

Нравственность, имеющая своим источником духовность, не просто формируется, она воспитывается с малых лет.

Духовно-нравственное развитие гражданина Российской Федерации – это процесс расширения, укрепления и углубления ценностно-смысловой сферы, формирования способности человека выстраивать и оценивать отношение к себе, другим людям, обществу, государству на основе общепринятых моральных норм и нравственных идеалов, ценностных установок.

Проблема духовно-нравственного воспитания на сегодняшний день стала существенной и требует своего разрешения в связи с отрицательными действиями, происходящими в общественном сознании и поведении людей.

В настоящее время в учебное заведение приходят ребята, которые по-разному понимают нравственные нормы и понятия. Ребёнок имеет определенное представление о нравственном начале в человеке: что такое добро и зло, правда и справедливость, традиции и обычаи народа. Поэтому в школе необходима продуманная целенаправленная работа по развитию и формированию гражданственных качеств, нравственных норм обучающихся, так как именно в младшем возрасте формируется мировоззрение ребёнка. Немаловажно, чтобы у ребёнка была уютная психологическая обстановка, оптимистическое настроение. Ребёнок должен иметь тёплые доверительные отношения между субъектами воспитательного процесса. Как можно больше необходимо проводить беседы, консультации для родителей по проблеме духовно-нравственного становления ребёнка. Родители, так же как и учитель, подают ребёнку первый пример нравственности.

Союзниками по воспитанию гражданина Российской Федерации, являются родители, которые вносят большой вклад в создание воспитательной системы класса.

Общие задачи духовно-нравственного развития и воспитания, обучающихся на ступени начального общего образования классифицированы по направлениям, каждое из которых, будучи тесно связанным с другими, раскрывает одну из существенных сторон духовно-нравственного развития личности гражданина России. Каждое из направлений духовно-нравственного развития и воспитания обу-

чающихся основано на определенной системе базовых национальных ценностей и должно обеспечивать усвоение их обучающимися.

Организация духовно-нравственного развития и воспитания учеников осуществляется по следующим направлениям:

–воспитание гражданственности, патриотизма, уважение к правам, обязанностям человека;

–ценности: любовь к Родине, своему народу, к традициям и обычаям служения Отечеству, доверие к людям;

Значимость этой темы обусловлена тем, что на сегодняшний день стало очевидным отсутствие у многих российских граждан ясно выраженной системы ценностных приоритетов, объединяющих их в единую историко-культурную и социальную общность. Такое положение дел привело к острой необходимости позитивного влияния на духовную сферу общества, стремление возродить национальную идею России, изменить сознание граждан.

Духовно-нравственное воспитание неотделимо от патриотического, а патриотизм всегда деятелен. Для того, чтобы сформировать у ребёнка личностные качества, к которым, безусловно, относятся нравственность и патриотизм, школа должна так организовать деятельность, чтобы перед ребёнком создавались ситуации личного выбора, вырабатывалась потребность в поиске нравственного поведения, проявлялись лучшие качества человека и гражданина. Главное для наших школ сегодня – взять все самое ценное и эффективное для построения системы духовно-нравственного воспитания обучающихся.

Некоторые направления и формы воспитательной деятельности:

–классные часы по теме «Государственные символы Российской Федерации»;

– классные часы, посвященные памятным и героическим событиям в истории России и подвигам людей;

– путешествия по родному краю (экскурсии).

Мы должны с самого раннего возраста прививать нашим детям традиции своей культуры, уважение к другим людям, основы духовности и нравственности.

Такую целенаправленную деятельность надо осуществлять во имя будущего счастья наших детей, во имя будущего России.

Список литературы:

1. Нравственное воспитание личности школьника/ Под ред. Колдунова Я. И. – Калуга, 1969-126с.
2. Нравственное развитие младшего школьника в процессе воспитания/ Под ред. И.А. Каирова, О.С. Богдановой – М.: Педагогика, 1979- 461с.

Бочарова Світлана Аркадіївна
викладач кафедри іноземних мов
Дніпропетровський інститут
фізичної культури і спорту

ІНТЕРАКТИВНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИМ МОВАМ У ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

Анотація. Визначено роль інтерактивних методів навчання при вивченні іноземних мов у немовному вищому навчальному закладі. Проаналізовано переваги та недоліки основних комунікативних методів і засобів, що активізують процес засвоєння знань та підвищують пізнавальну мотивацію студентів.

Ключові слова: інтерактивні методи, рольова гра, круглий стіл, метод ситуаційного навчання, мотивація.

ИНТЕРАКТИВНЫЕ МЕТОДЫ ОБУЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫМ ЯЗЫКАМ В ВЫСШЕМ УЧЕБНОМ ЗАВЕДЕНИИ

Аннотация. Определена роль интерактивных методов обучения при изучении иностранных языков в неязыковом вузе. Проанализированы преимущества и недостатки основных коммуникативных методов и средств, активизирующих процесс усвоения знаний и повышающих познавательную мотивацию студентов.

Ключевые слова: интерактивные методы, ролевая игра, круглый стол, метод ситуационного обучения, мотивация.

Annotation. The article is devoted to the role of the interactive methods in the foreign languages teaching in the non-linguistic higher educational establishment. The advantages and disadvantages of the main communicative methods and means of activating the process of learning and enhancing cognitive motivation of students are analysed.

Keywords: interactive methods, role-playing game, round table, the method of situational training, motivation

Контакти між людьми різних країн, зустрічі спеціалістів та ділових людей, які набули в наш час широкого розмаху, підвищують роль іноземних мов як засобу порозуміння між людьми, їх духовного взаємозбагачення та зближення. Як свідчить практика навчання іноземним мовам у немовних вищих навчальних закладах, рівень мовленнєвих умінь, що досягається переважною більшістю студентів, відстає від вимог життя.

Значна частина випускників шкіл має низький рівень володіння іноземними мовами. І тому вивчення іноземної мови у вищому навчальному закладі стає для них нездоланим бар'єром, що зніжує навчальну мотивацію і віру в свої сили. Отже, найперше завдання для викладача вищої школи – знайти такі дидактичні засоби, які зможуть викликати у студентів інтерес до вивчення іноземної мови, переконання у практичній необхідності оволодіння іноземною мовою у майбутній діяльності,

тобто підвищити їх пізнавальну мотивацію. Мотивацію ми розуміємо як джерело активності людини і одночасно як систему спонукань до будь якої діяльності.

Мета статті – проаналізувати роль інтерактивних методів навчання при вивченні іноземної мови у немовному вищому навчальному закладі.

Способи формування пізнавальної мотивації студентів – це актуальність і новизна змісту, розкриття важливості вивчення даної теми, дисципліни, її прикладне значення, практичне застосування, використання творів літератури та мистецтва, ефекту парадоксальності, здивування, порівняння і аналогії. Формуванню пізнавальної мотивації сприяють, перш за все, активні методи навчання (навчальні дискусії, ділові ігри, проблемність) емоційність викладання, використання інформаційних технологій у навчальному процесі. Для реалізації мети підвищення ефективності навчання наступним завданням викладача стає вдосконалення форм і методів навчання [3].

Основа інтерактивних (комунікативних) методів – це групова взаємодія, внутрішньо пов'язана зі змістом навчання. Це такі методи як евристична бесіда, дискусія, ділова гра, круглий стіл, «мозкова атака», ситуаційне навчання (case-study), обговорення практичних наукових робіт, тренінги тощо.

Діалогічно-дискусійні методи характеризується рівністю сторін – суб'єктів навчально-виховного процесу, взаємним впливом, розвитком емпатії, активізацією мислення учасників дискусії.

Н.П.Волкова відмічає, що педагог має володіти певною сукупністю методичних прийомів для проведення дискусії: мати певний запас знань, які можна додатково ставити на обговорення, щоб не давати дискусії згаснути; намагатись за допомогою запитань і певної емоційної поведінки забезпечити всебічний аналіз проблеми; не допускати переходу дискусії на другорядні проблеми або перетворення дискусії на діалог кількох найбільш активних студентів або окремих студентів і педагога, забезпечити широку й активну участь у ній усіх студентів групи; не випускати з поля зору хибні судження студентів щодо предмета дискусії; порівнювати різні погляди та залучати студентів до їх усебічного аналізу [1].

Діалогічно-дискусійні методи допомагають збагаченню традиційної лекції, активізуючи пізнавальну діяльність студентів. Для цього варто використовувати такі різновиди лекцій: лекція-бесіда (діалог), лекція-дискусія, проблемна лекція, лекція-аналіз конкретної ситуації, лекція-консультація.

Найбільш характерною формою інтерактивного спілкування в навчальному процесі, безперечно, є ділова, рольова, ситуаційно-рольова, інтерактивна гра. В процесі гри моделюються реальні професійні ситуації, в яких студент сам обирає тактику своєї поведінки, спираючись на одержану науково-практичну базу. Відбувається обмін думками, діалог, обговорення пропозицій – отже, отримання нових знань в процесі активної пізнавальної діяльності, спілкування, самовиховання.

Під час ділової гри відбувається розв'язання професійно-орієнтованих ситуацій, забезпечується колегіальність прийняття рішень при заздалегідь визначеному складі груп, розподілі ролей, ознайомленні зі сценарієм і системою оцінювання.

Рольова гра відрізняється тим, що учасники не обговорюють ситуацію, а розігрують її. Студент може добровільно обирати собі відповідну роль учасника або активного глядача.

Ситуаційно-рольові ігри проводяться, як правило, без попередньої підготовки. Інтерактивна гра подібна до рольової, але в цьому випадку немає гравців і спостерігачів – всі студенти стають учасниками гри. Ситуація може бути проблемною, але не обов'язково нагадувати життєву.

Термін “інтерактивна гра” нечасто зустрічається в літературі, можливо тому, що взаємодія (“інтерактивний” – заснований на взаємодії) є елементом майже кожного з активних методів навчання. В методичній літературі рольова гра визначається як спонтанна поведінка учасників, їх реакція на поведінку інших людей, що приймають участь в гіпотетичній ситуації.

М.Г. Складановська відмічає [3] переваги зазначених методів:

- Отримання досвіду ведення дискусії, аналізу і самоаналізу, вербальне формулювання та обґрунтування власних думок;
- Активізація мислення студентів;
- Отримання навичок вербальної комунікації, колективної взаємодії;
- Набуття досвіду самостійного прийняття рішень;
- Засвоєння інформації через переживання;
- Формування уявлення про майбутню професійну діяльність.
- Недоліки:
- Ділові ігри потребують багато часу для підготовки;
- Необхідна умова – висока професійна майстерність викладача;
- Існує ризик виникнення конфліктних ситуацій;
- Іноді недостатній рівень розвитку рефлексії студента, його пасивність спричиняє низький інформативний рівень засвоєння нових знань під час ділової гри.

Круглий стіл – дискусійна форма організації занять, яка передбачає рівність усіх членів дискусії (саме тому – «круглий» стіл). Учасниками дискусії можуть бути поруч зі студентами фахівці в тій чи іншій галузі науки, виробництва (в залежності від проблеми, що обговорюється, та підготовленості аудиторії). Завдання викладача – заздалегідь запропонувати тему обговорення, питання, що зацікавлять студентів, організувати самостійну роботу з підготовки до круглого столу, мотивувати участь в обговоренні якнайбільшої частини групи. Метод ситуаційного навчання (case-study) передбачає деякі суттєві особливості. Викладач пропонує студентам опис реальної життєвої ситуації, яка містить практичну проблему. Як усі інтерактивні методи, **case-метод** розвиває комунікативні здібності, вміння слухати й розуміти співрозмовника, висловлювати й аргументувати свої думки, здатність до колективної взаємодії.

Недоліком цього методу є необхідність тривалої підготовки викладача для створення “кейсів”. Цей метод буде ефективним лише при певній підготовленості студентів, наявності у них навичок самостійної роботи. Метод ситуаційного навчання є спорідненим з діловою грою, і тому вони можуть поєднуватися в процесі навчання.

Особливо корисними ситуаційні вправи бувають тоді, коли однією зі складових проблеми виступає поведінка людей [3].

Необхідні умови ефективного запровадження інтерактивних методів навчання – це індивідуальний підхід, створення комфортної психологічної атмосфери під час аудиторних занять, відбір цікавого лексичного матеріалу та нових форм занять.

Висновок.

Традиційне навчання передбачає передачу готової інформації від викладача студентам, використовує репродуктивні методи, середній темп, акцент на мнемічних процесах. Інтерактивні методи навчання:

- активізують мислення;
- підвищують пізнавальну мотивацію студентів;
- долають комунікативні бар'єри спілкування іноземною мовою;
- стимулюють бажання власного вдосконалення в процесі мовленнєвої поведінки у знайомих життєвих ситуаціях.

Посилення комунікативної спрямованості навчального процесу є провідною умовою підвищення пізнавальної мотивації студентів, а отже і ефективності вивчення іноземної мови. Завдання викладача – наблизити навчальні ситуації до майбутньої професійної діяльності студентів, упроваджуючи інтерактивні засоби навчання.

Література

1. Волкова Н.П. Педагогічні комунікації: інноваційні методи навчання: Навч. посіб. – Д.: РВВ ДНУ, 2004.
2. Гнаткевич Ю.В. Навчання лексичного аспекту чужоземної мови у вищих навчальних закладах. – К.: Видавничий центр «Просвіта», 1999.
3. Складановська М.Г. Інноваційне навчання: активізація пізнавальної діяльності студентів: Навч. посібник. Видання друге, доповнене. – Дніпропетровськ.: 2012. – 108 с.

Добровольська А. М.

доцент кафедри медичної інформатики,
медичної і біологічної фізики,
кандидат фізико-математичних наук,
ДВНЗ «Івано-Франківський
національний медичний університет»

СКЛАДОВІ ІТ-КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ЛІКАРІВ І ПРОВІЗОРІВ ТА ЇХ ХАРАКТЕРИСТИКА

Акцентовано увагу на складових інформаційно-технологічної компетентності майбутніх лікарів і провізорів, котра формується під час навчання дисциплінам природничо-наукової підготовки, а також на їх характеристистичі в межах мотиваційного, когнітивного, діяльнісного й особистісного критеріїв.

Ключові слова: ІТ-компетентність; компетенції; критерії; принципи; складові ІТ-компетентності.

Сьогодні інформаційно-технологічна компетентність (ІТ-компетентність) лікарів і провізорів визначає їх здатність і вміння самостійно шукати, аналізувати, відбирати, обробляти і передавати необхідну інформацію за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій. Тому ми вважаємо, що під ІТ-компетентністю лікарів і провізорів слід розуміти інтеграційну характеристику фахівців, що є поєднанням знань, умінь і навичок, які формуються в процесі навчання, а також особистісних якостей, котрі проявляються через готовність до застосування інформаційних технологій у практичній професійній діяльності [3, 31].

Процес формування ІТ-компетентності майбутніх фахівців є успішним, якщо під час навчання дисциплінам природничо-наукової підготовки (ДПНП) у межах вищої медичної і фармацевтичної освіти вони набувають знань, умінь і навичок, достатніх для пошуку, аналізу, використання, перетворення і передавання інформації в майбутній професійній діяльності.

Було з'ясовано, що формування ІТ-компетентності майбутніх лікарів і провізорів забезпечує міжпредметну інтеграцію ДПНП, які вивчаються в процесі вищої медичної і фармацевтичної освіти, і відбувається згідно з загальними принципами (табл. 1) [2, 21].

Досліджуючи, ми дійшли думки, що в процесі навчання ДПНП у майбутніх лікарів і провізорів у межах їх ІТ-компетентності формуються *пошуково-аналітична, інформаційно-комунікаційна, інформаційно-інструментальна, інформаційно-оцінна й етично-правова* компетенції [1; 4, 51; 5], котрі визначаються потребами ринку праці, наявними галузевими стандартами вищої освіти і баченням роботодавців.

За результатами дослідження було встановлено, що складові ІТ-компетентності майбутніх фахівців, які формуються під час їх навчання ДПНП у медичному і фармацевтичному ВНЗ, характеризуються в межах таких критеріїв (табл. 2) [2, 20-21]:

Підводячи підсумок, зазначимо, що характеристика складових ІТ-компетентності майбутніх лікарів і провізорів, котра формується під час навчання

Таблиця 1

Загальні принципи, згідно з якими формується ІТ-компетентність майбутніх лікарів і провізорів під час навчання ДПНП	
Принцип	Характеристика
<i>професійної спрямованості</i>	передбачає для майбутніх фахівців можливість успішного й ефективного застосування компетенцій, сформованих у межах ІТ-компетентності, для вирішення завдань під час навчання і в майбутній професійній діяльності
<i>ціннісного відношення до інформації</i>	забезпечує для майбутніх лікарів і провізорів можливість досягати такого рівня ціннісного відношення до пошуку, аналізу, використання, перетворення і передавання інформації, який дозволяє ухвалювати рішення під час навчальної і майбутньої професійної діяльності
<i>індивідуалізації навчання</i>	має за мету набуття майбутніми фахівцями індивідуального досвіду у вирішенні завдань з огляду на вимоги галузевих стандартів вищої освіти і напрямки інформатизації суспільства в цілому, а також, зокрема, системи охорони здоров'я і фармацевтичної галузі; передбачає для майбутніх фахівців можливість вибирати складність інформаційних і комунікаційних завдань, які вирішуються в процесі формування їх ІТ-компетентності під час навчання ДПНП, з урахуванням рівня розвитку власного інформаційного досвіду й особистісних рис, якостей, здатностей
<i>інтеграції і розвитку інформаційного досвіду</i>	полягає в цілеспрямованій діяльності майбутніх лікарів і провізорів щодо вдосконалення і розвитку інформаційного досвіду, а також його пристосування до умов практичної діяльності і вимог інформаційного суспільства; дозволяє проводити роботу щодо збагачення інформаційного досвіду майбутніх фахівців за умови формування їх ІТ-компетентності під час навчання ДПНП у процесі їх інтеграції
<i>розвитку особистісних якостей суб'єктів освітнього процесу</i>	має за мету розвиток особистісних рис, якостей, здатностей майбутніх лікарів і провізорів, які дозволять їм вирішувати інформаційні і комунікаційні завдання в сучасному інформаційному просторі під час навчання і в майбутній професійній діяльності

ДПНП, у межах виокремлених критеріїв дозволяє більш цілеспрямовано й ефективно організовувати та здійснювати професійну підготовку майбутніх фахівців у медичних і фармацевтичному ВНЗ.

Література

1. Акапьев В. Л. Модель формирования информационно-технологической компетентности преподавателей: [Электронный ресурс]. // Электронное научное издание Альманах Пространство и Время. 2012. Т. 1. Вып. 2. – Режим доступа: <http://e-almanac.space-time.ru/assets/files/Том1Vip2/rubr9-rakurs-st2-akapev-2012.pdf>
2. Добровольська А. М. Концептуальна модель формування ІТ-компетентності майбутніх лікарів і провізорів у процесі навчання дисциплінам природничо-наукової підготовки // Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського. Сер.: Педагогіка. 2016. Вип. 3 (110). С. 18-28.
3. Добровольська А. М. Структурно-логічна модель формування і розвитку ІТ-компетентності майбутніх лікарів і провізорів у процесі навчання дисциплінам

Таблиця 2

Складові ІТ-компетентності	
Пошуково-аналітична компетенція	
<i>Критерій</i>	Характеристика
<i>мотиваційний</i>	прагнення до організації системного пошуку й аналізу необхідної інформації
<i>когнітивний</i>	знання алгоритмів пошуку, оброблення, зберігання і передавання інформації
<i>діяльнісний</i>	володіння пошуковими механізмами і формальними методами аналізу інформації
<i>особистісний</i>	аналітичне мислення
Інформаційно-комунікаційна компетенція	
<i>Критерій</i>	Характеристика
<i>мотиваційний</i>	зацікавленість в організації інформаційної взаємодії з іншими учасниками освітнього процесу і суб'єктами інформаційного простору
<i>когнітивний</i>	знання сучасних засобів і способів комунікації
<i>діяльнісний</i>	володіння способами і засобами отримання, перетворення і передавання інформації в процесі комунікації
<i>особистісний</i>	комунікабельність
Інформаційно-інструментальна компетенція	
<i>Критерій</i>	Характеристика
<i>мотиваційний</i>	звичка до використання сучасної комп'ютерної і телекомунікаційної техніки, сучасних програмних засобів, а також інформаційних, інтерактивних, мультимедійних і телекомунікаційних технологій у процесі навчання і в майбутній професійній діяльності
<i>когнітивний</i>	знання сучасної комп'ютерної і телекомунікаційної техніки, програмних засобів загального і спеціального призначення, програмних і технічних засобів реалізації професійної діяльності, а також інтерактивних, мультимедійних і телекомунікаційних технологій
<i>діяльнісний</i>	володіння сучасною комп'ютерною і телекомунікаційною технікою, програмними засобами загального і спеціального призначення, сучасними інформаційними, інтерактивними, мультимедійними і телекомунікаційними технологіями
<i>особистісний</i>	лабільність
Інформаційно-оцінна компетенція	
<i>Критерій</i>	Характеристика
<i>мотиваційний</i>	прагнення до системного аналізу якості інформації
<i>когнітивний</i>	знання про засоби, методи й алгоритми аналізу якості інформації
<i>діяльнісний</i>	володіння засобами, методами й алгоритмами аналізу якості інформації в процесі її відбору, отримання, зберігання, перетворення і передавання
<i>особистісний</i>	критичне мислення
Етично-правова компетенція	
<i>Критерій</i>	Характеристика
<i>мотиваційний</i>	бажання коректно отримувати і використовувати інформацію
<i>когнітивний</i>	знання нормативної бази щодо засобів і способів отримання інформації, її вмісту та його використання
<i>діяльнісний</i>	отримання і використання інформації згідно нормативної бази
<i>особистісний</i>	етично-правові грамотність і культура

природничо-наукової підготовки // Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського. Сер.: Педагогіка. 2016. Вип. 2 (109). С. 31-39.

4. Шарко В. Д. Інформатична компетентність як складова професійної компетентності вчителя: [Електронний ресурс]. // Інформаційні технології в освіті: Збірник наукових праць / М-во освіти і науки України, Херсонський держ. ун-т. 2010. Вип. 6. С. 48-55. – Режим доступу: http://ite.kspu.edu/webfm_send/640
5. Patti S. Caravello Chair, Eloisa Gomez Borah, Judith Herschman, Eleanor Mitchell. UCLA Library Information Competence at UCLA: Report of a Survey Project: [Electronic resource, date of publication 04-01-2001]. – Mode of access: <http://escholarship.org/uc/item/4v06j4z5#page-7>

Zubenko. K. V.Candidate of Philological Sciences,
Associate Professor
Donbass State Engineering Academy**COOPERATIVE LEARNING
IN THE CONTEXT OF EDUCATION HUMANISTIC PARADIGM****Keywords:** techniques, cooperative learning, humanistic paradigm, globalization, group.

Globalization is an important factor in the development of modern higher education. The move to a new stage of education development involves the use of techniques and technologies that meet the requirements of the current time. High school should promote formation of a humane character and train specialists capable of active adaptation in the face of constant changes within the globalization; Specialists should not only have professional skills, but should be able to work in teams, to communicate, empathize. Consequently, there is a need to find new ideas and technologies that have the potential to address these goals. Today, more and more attention is given to exploring the possibilities of cooperative learning that contributes to the development of personal qualities, updating of internal human

This article is aimed at the study of the cooperative learning techniques relevance in the scope of humanistic education paradigm within the globalization and integration into the European educational space.

This new paradigm of education is focused on humanism as an ideological principle according to its content and training methods.

However, analysis of scientific sources indicates the absence of capabilities for coherent systemic research and lack of methodology for using cooperative learning techniques within the humanistic paradigm of education. Generally, scientists studied the organization of group interaction on the basis of cooperation (Yermolov T. V., Kalinin N. V., Salmin L. G., Brosalina G. N., Dyachenko V. K., Zelenina L. M., Liymets H. I, Rabunskomu E. S., Rubtsova V. V., Sinitska V. A., Zuckerman G. A.). Ukrainian researchers Pometun A. I., Pirozhenko L. V. and Sirotenko G. A. consider cooperative learning as one of the interactive technologies [4, 3-16].

In the Western pedagogy the idea of cooperative learning is developed the most thoroughly to our mind. Identification and substantiation of the cooperative learning techniques effectiveness were investigated by R. Johnson, D. Johnson, S. Kagan, Sh. Sharan, R. Slavin, D. Barnes, F. Todd, C. Boileau, J. Denn, R. Hillz. American researchers D. Johnson and R. Johnson specified the basic conditions of the effectiveness for cooperative learning activities. Together with other researchers they consider cooperative within the individual structure of education and training through the competition [2, 2-5] S. Kagan focuses on the methods and cooperative learning structures.

Advantageous difference of cooperative learning techniques from other methods and technologies of training is that it can be used for any subject and for any period of time, it allows for the results of each student and the group as a whole, it gives students the pos-

sibility to develop the educational autonomy. Cooperative learning provides an opportunity for differentiation and individualization of the learning process. The students' speaking time is increased to 70 – 75% of the total class time. There are the possibilities for the conscious regulation of the learning process [5].

Choshanov M. A. indicates that not any training in small groups can be considered as a cooperative one [1]. Firstly, it is desirable that most of the studies were organized in groups. Secondly, the groups must be constant, as the work of the whole group and the achievements of each its member are assessed. Small group usually consists of 4-5 members. If it's possible, teams should be heterogeneous, including students of different genders and levels of training. For the organization of cooperative learning it is not enough just to divide the students into groups and ask them to work together. The group should be distinguished by the spirit of a unified team, and each team member is responsible for himself, for others and for the group as a whole [1].

Cooperative learning is a heart of problem-oriented learning. It is closely related to collaborative learning, which emphasizes the «natural learning» (as the opposition to the trained result of a highly structured learning situation) so that there is a compatibility effect when the participants work together in unstructured group and create their own learning situation.

Not all group efforts are cooperative. Only distribution of students in groups and instructions to work together do not result in joint efforts. There are many ways in which the group efforts may be fallacious. Students, sitting side by side, can receive the result in the competition of «closed» components (pseudogroups) or individual efforts of talking persons (traditional study groups). The complexity of cooperative learning is partly in the trend of using it less, than competitive and individual learning, even if in perspective it will be more effective than the other two ones.

There is not half enough of this type of cooperative learning because many people do not understand how to work together. The dominant culture and the system of awards in our society (and in our colleges) are focused on the individual work and competition. Students come from the schools where the emphasis is on the Table of Ranks and demand to assess students according to standard criteria.

Besides, in most colleges too few funds are directed to the development of teachers' professionalism. This means that the majority of teachers are forced to comprehend the practice of cooperative learning themselves. In large auditoriums an unprepared teacher divides the students into groups and often gets a complete chaos. As a result, students may resist changes in the organization of educational process and require the teacher to continue the lecture forms of training. Some of those who first face the cooperative learning, may say, that he is paying for the training to listen to teachers rather than his classmates.

Experienced practicing educators believe that these barriers can be overcome. They are weakened with the increase of knowledge of the theory, research and practice of cooperative learning procedures.

Summing up above mentioned, it should be noted again that the integration into the European educational space requires a review of the education content and the introduction of innovative methods and technologies in the learning process. Despite the diversity of modern approaches to the educational process, cooperative learning technology should take a more important place in the humanistic paradigm of education, due to the fact that

they emphasize the development of the personal characteristics of the students, in accordance with the humanistic paradigm of education. Therefore, the use of these technologies is particularly important and requires further systematic research.

References:

1. Choshanov M. A. Malaya gruppa v uchebnom protsesse: o kooperativ. metodakh obucheniya / M. A. Choshanov // Direktor shkoly. – 1999. – № 4. – С. 60.
2. Johnson D. W., Johnson R. Cooperation and Competition: Theory and Research, Edina, M. N: Interaction Book Company, 1989. – 210 p.
3. Kontseptual'ni zasady rozvitku pedagogichnoï osviti Ukraïni ta ïï integratsii v evropeys'kiy osvितniy prostir. Zatverdzheno nakazom MON № 998 vid 31.12.2004 r. Available at: <http://www.mon.gov.ua/education/average/topic/rozv/knc.doc>
4. Pometu O. I., Pirozhenko L. V. Suchasniy urok. Interaktivni tekhnologii navchannya: Nauk.-metod. posibnik. – K.: A. S.K., 2004. – 192 c.
5. Renegar, S. L. All of us know more than each of us: cooperative learning in higher education. – Szeged, 1997.

ЕВОЛЮЦІЯ ПОНЯТТЯ “ХУДОЖНЬО-МОВЛЕННЕВА ДІЯЛЬНІСТЬ”

Ключові слова: живе слово, художнє слово, художня діяльність, художньо-естетична діяльність, творчо-естетична діяльність, художньо-мовленнева діяльність, дошкільники.

Виникнення терміну “художньо-мовленнева діяльність” веде свій відлік від появи таких понять як “живе слово”, “художнє слово”. Їх застосування вперше констатовано у другій половині ХІХ ст., коли педагоги намагалися виділити діяльність дитини, пов’язану із сприйманням художнього тексту, шукали для її обґрунтування термін, який би передавав суть естетичного напрямку мови. Так, у творах В. Островського є твердження про те, що виразне читання художніх творів, заучування напам’ять поетичних творів формує естетичний смак у дитини, породжує почуття прекрасного. Ще один російський педагог В. Шереметевський пропонував викладання літератури взагалі назвати “школою живого слова” [4, с. 34 – 35]. Цей термін застосовувався також у працях С. Маршака, Є. Тихеевої, Л. Толстого, К. Ушинського, Є. Фльориної, які трактували його як спосіб донесення до дітей шедеврів художньої літератури.

У цей же період часу у творах багатьох письменників та публіцистів (А. Горького, Н. Крупської, А. Луначарського, С. Маршака) підкреслювалось неабиякий вплив дитячої літератури на виховання дитини Наприклад, Н. Крупська підкреслювала, що виховний ефект можливий лише в тому випадку, якщо в художньому відношенні дитяча книга буде “стояти на висоті тих вимог, які вимагаються перед загальною літературою” [4, с. 65 – 66]. С. Маршак писав: “Живе слово багате і щедра. У нього багатство відтінків, тоді як у слові-терміні всього один-єдиний зміст і ніяких відтінків” [4, с. 51]. К.Д. Ушинський говорив, “що важливо розвивати у дитини прагнення до досконалого, душевну потребу до прекрасного. Першочерговим завданням дорослого – навчити дитину володіти “скарбами рідного слова”, “поповнити словниковий запас... згідно з вимогами рідної мови...” [4, с. 24].

Пізніше, на початку ХХ сторіччя, термін “живе слово” було трансформовано у термін “художнє слово” першим доктором наук з дошкільної педагогіки в СРСР Є. Фльориною, яка застосовувала його для характеристики художніх творів, які “активують уяву дітей, вчать відтворювати події, бачити невидимі предмети і явища” [4, с. 29]. Таким чином, термін “художнє слово” застосовувався із метою підкреслення естетичної функції дитячого мовлення. Він широко поширився в практиці і був введений в 1953 році в програмно-методичний документ для дошкільних установ “Керівництво для вихователя дитячого садку”. Продовжуючи розробку теорії й практики формування в дошкільників діяльності, пов’язаної з творами художньої літератури,

вчені (Р. Жуковська, Н. Карпинська, С. Русова, Л. Пенъевська, Є. Фльорина та ін.) активно вживали терміни “художнє слово”, “художня література” для характеристики літературних творів, процесу ознайомлення з ними і підкреслення естетичної функції дитячого мовлення.

Починаючи з 60 – 70-х років ХХ ст. спостерігається тенденція до інтеграції різних видів художньої діяльності (Н. Ветлугіна, Г. Григоренко, В. Зінченко, В. Єзікеєва, Т. Казакова, Н. Карпинська, Б. Кедров, Л. Коган, Б. Мейлах, Я. Пономарьов, О. Ушакова, Л. Фурміна, С. Чемортан та ін.). Такий підхід був прогресивним, оскільки дозволяв більш глибоко усвідомити природу дитячої художньої-мовленнєвої діяльності та творчості. Відтоді була започаткована розробка комплексних занять з художньої творчості дітей. Тоді ж дістав поширення термін “художньо-мовленнєва діяльність”, який поєднував усі види активних дій дітей, що виникали в них під впливом художнього слова і пов’язувалися з ним [1, с. 116].

У сучасній педагогіці існує багато термінів щодо визначення характеру художньої діяльності дітей, серед яких і “естетична” (Г. Пантелеев), “художньо-естетична” (Т. Казанова, А. Шибицька), “творчо-естетична” (В. Кучерова) діяльність. Спільним для всіх цих понять є розуміння їх суті через призму творчого та естетичного наповнення, що є надзвичайно важливим для розуміння природи художньо-мовленнєвої діяльності дітей.

Тенденція розглядати “художнє слово” як своєрідний засіб естетичного виховання дітей відображена і в “Програмі виховання в дитячому садку” 1975 р. В розділі “Ознайомлення з навколишнім і розвиток мовлення” було включено підрозділ “Художня література”, де коротко сформульовані завдання естетичного виховання дітей і перелічувався список художніх творів, які рекомендуються для читання дітям (казки, розповіді) і вірші. Таким чином, в цій програмі, було чітко визначено підвиди мовленнєвої діяльності, які пов’язані з вивченням дошкільниками творів художньої літератури [2].

У процесі розробки програм 70-х ХХ ст. років для розділу “Самостійна художня діяльність” було запропоновано термін “літературна діяльність”, що об’єднував три важливі компоненти художньої діяльності, пов’язані з літературним мистецтвом – сприймання, виразне читання і переказ та словесну творчість. Літературна діяльність, пов’язувалася з мистецтвом слова таким чином, як музична – з мистецтвом музики, а образотворча – з образотворчим мистецтвом. Усі три види діяльності об’єднувалися поняттям “художня діяльність”. Пізніше у працях Л. Панкратової, А. Богуш, О. Ушакової, С. Чемортан з’явився термін “художньо-мовленнєва діяльність”, який функціонує й у сучасних дослідженнях.

Зазначимо, що у сучасній педагогіці існує багато термінів для позначення художньої діяльності дітей – “естетична”, “художньо-естетична”, “творчо-естетична” діяльність. Спільним для всіх них є розуміння їх суті через призму творчого та естетичного наповнення, що є надзвичайно важливим для розуміння природи художньо-мовленнєвої діяльності дітей.

Педагоги вже багато років вивчають та удосконалюють зміст художньо-мовленнєвої діяльності дошкільників, уточнюють його компоненти. Очевидно, термін “художньо-мовленнєва діяльність” найбільш повно відображає суть засвоєння дитиною художніх творів. Якщо загальну мовленнєву діяльність дитини формува-

ти на основі літературних творів, то мовлення розвивається і в художньому аспекті. Яскраво виражений тісний зв'язок художньо-мовленнєвої діяльності з літературою та художніми текстами передбачає застосування герменевтичного підходу у дослідженні цього феномену. Літературні твори можуть сприйматися дітьми по-різному – як джерело інформації, розвага, інтелектуальне завдання, твір мистецтва, повчальна соціальна ситуація, моральне правило, виконання якого є обов'язковим для всіх, ігровий сюжет, джерело й стимул до творчості [1, с. 98].

Художньо-мовленнєва діяльність на основі образів художньої літератури прищеплює дітям любов до мистецтва, вчить їх багатьох моральних норм. Адже як відомо, що художня література виконує багато функцій, серед яких: інформаційно-освітня, виховна, національно-духовна, історична, естетична, культуроносна, розважальна тощо.

З іншого боку, сучасні освітні тенденції до використання синтезу мистецтв передбачають поширення меж художньо-мовленнєвої діяльності завдяки об'єднанню різних видів художньої творчості навколо мовленнєвої діяльності [3, с. 48]. Ці процеси зумовлені сутністю поняття “художність мовлення”, що визначається як “мистецтвознавча категорія, мистецтво і вид освоєння дійсності, котре завжди оперує естетичними образами. Звідси образність – важливий принцип художнього мовлення” [4, с. 53]. Специфічним компонентом художньо-мовленнєвої діяльності постає художній образ, характерний для кожного виду мистецтва.

Отже, притаманне вітчизняній освіті інтегративне застосування різних видів художньої діяльності під час виховання дошкільників спонукає до перегляду змісту поняття “художньо-мовленнєва діяльність”, що має трактуватися ширше, ніж суто літературне мистецтво, але за його пріоритетної ролі. Одним словом, це художня діяльність, що опосередковується мовленням.

З огляду на численні зв'язки між елементами різних видів діяльності можна твердити, що основою для їх об'єднання у рамках терміна “художньо-мовленнєва діяльність” є мовленнєвотворча діяльність, що дає змогу інтегрувати розмаїття мистецьких засобів [1, с. 124].

Отже, історія становлення поняття засвідчила його культурологічне наповнення: рух від слова як осередка культурної спадщини людства до художнього образного наповнення, втілення у художніх текстах. Культурологічну функцію художньо мовленнєвої діяльності підкреслено також у принципі діяльності, сформульованому Д. Столяренко: “соціальна природа психічного розвитку людини: протягом життя людина накопичує, засвоює досвід людства, досвід суспільно-історичної практики” [3, с. 239].

Таким чином, ми виокремлюємо культурологічний підхід як фундаментальну основу вивчення проблеми художньо-мовленнєвої діяльності та трактуємо її як художній вид діяльності, котрий завжди набуває творчого характеру упродовж реалізації та супроводжується грою і спілкуванням як видами макродіяльності дітей старшого дошкільного віку.

Література

1. Богуш А. Методика організації художньо-мовленнєвої дітей у дошкільних навчальних закладах: підручник для студентів ВНЗ факультетів дошкільної освіти / А. Богуш, Н. Гавриш, Т. Котик. – К.: Видавничий Дім «Слово», 2006. – 304 с.

2. Програма та методичні настанови виховання дітей у дошкільному закладі / гол. ред. Л.В. Артемова. – К. : Видавництво «Радянська школа», 1975. – 203 с.
3. Столяренко Л.Д. Педагогическое общение / Л.Д. Столяренко // Педагогическая психология для студентов вузов. – Ростов н/Д: «Феникс», 2004. – С. 238 – 247.
4. Чемортан С.М. Формирование художественно-речевой деятельности старших дошкольников / С.М. Чемортан. – Кишинев : “Штиинца”, 1986. – 80 с.

Мурдід Артем Андрійович
магістр,
Мелітопольський державний
педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ВИХОВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ СТАРШОКЛАСНИКІВ

Ключові слова: здоров'я, здоровий спосіб життя, розвиток життєвих навичок.
Keywords: health, healthy lifestyles, developing life skills.

Здоров'я, завжди було і є неоціненним скарбом, людського суспільства, а особливо у сучасному світі, тим паче, що саме старшокласники це молодь, а молодь – це майбутнє. Сучасні умови життя вимагають нових адаптаційних навичок старшокласників. Це пов'язано з постійним збільшенням кількості та інтенсивності інформаційних потоків, інтенсифікацією та модернізацією навчального процесу, появою нових педагогічних технологій, несприятливістю соціально-економічних тенденцій у суспільстві, погіршенням екологічного стану. Наслідком психічних і фізичних перевантажень учнів старшого шкільного віку нерідко стають різноманітні нервово-психічні та психосоматичні розлади. Подібні негативні тенденції ускладнюються низьким рівнем фізичного здоров'я та вираженим дефіцитом фізичної активності переважної більшості учнів. Усе це часто стає на заваді досягнення кінцевої мети навчально-виховного процесу[1]

Результати різноманітних досліджень дозволяють стверджувати, що традиційна система освіти орієнтована переважно на здобуття знань та інформації, а формування життєвих умінь і навичок, рівень підготовки дітей до самостійного життя не відповідають сучасним вимогам. Старшокласникам потрібні не лише знання, а й навички, що допомагають робити життєвий вибір, досягати мети, оцінювати ризики, зберігати і покращувати здоров'я та якість життя[2]

За визначенням Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ), життєві навички – це здатність людини до адаптації, позитивної поведінки, подолання труднощів повсякденного життя. Іншими словами, життєві навички – це низка соціально-психологічних компетентностей, що допомагають людині вести здоровий і продуктивний спосіб життя: адекватно сприймати себе та оточуючих, будувати позитивні міжособистісні стосунки, критично творчо мислити, приймати відповідальні рішення, розв'язувати проблеми й керувати стресами[5].

Розвиток життєвих навичок визнано ефективною педагогічною технологією, спрямованою на формування здорової та просоціальної особистості. У цьому процесі гармонійно поєднуються функції виховання (формування ідентичності, цінностей, переконань, ставлень і намірів) з розвитком соціально-психологічних компетентностей учнів (їх знань, умінь і навичок). Цей метод характеризується тим, що відповідно до нього необхідно:

Формувати особисту систему цінностей учнів, яка діє за умов добровільного прийняття через усвідомлення їх реальної вигоди.

Навчання здійснювати за допомогою ситуацій, близьких до життя старшокласників, з урахуванням рівня їх розвитку й потреб.

Упроваджувати превентивний характер педагогічного впливу, враховувати не лише наявні інтереси, потреби та чинники ризику старшокласників, а й орієнтуватися на зону найближчого розвитку.

Відмовлятися від звичайних уроків, коли вчитель переважно говорить, а учні слухають, застосовувати інтерактивні методи навчання, зокрема тренінги[6].

Мета виховання здорового способу життя (ВЗСЖ) – сприяти досягненню здоров'я за всіх передумов для кожного, на всіх рівнях і сферах життєдіяльності людини.

Отже, ВЗСЖ – це процес сприяння поліпшенню здоров'я кожної людини, громади й суспільства в цілому. Цей процес здійснюється через ефективну політику, розробку доцільних програм, надання відповідних послуг, мета яких – підтримати рівень здоров'я людей, дати їм змогу посилити контроль за власним здоров'ям і поліпшити його.

Проблема здоров'я підростаючого покоління, вплив засобів масової інформації, поширення негативних явищ у молодіжному середовищі засвідчують необхідність цілеспрямованої профілактичної роботи з виховання здорового способу життя серед старшокласників. В умовах сьогодення (в Україні, як і в інших країнах світу) розроблено та впроваджено різноманітні профілактичні програми, засновані на певних психолого-соціальних підходах. Проте вивчення ефективності цих програм доводить, що не всі вони сприяють зменшенню кількості негативних явищ у молодіжному середовищі та загалом потребують переосмислення і вдосконалення[3].

Одним із перших у профілактиці негативних явищ у молодіжному середовищі було започатковано інформаційний підхід. Він базувався на постулаті, що коли людина знатиме про шкідливість для свого здоров'я, певного стилю поведінки, то поводитиметься й утримуватиметься від негативних звичок і дій. Такий погляд виявився спрощеним і на практиці рідко виправданим, оскільки на визначення поведінки людини впливає багато чинників, хоча сама така інформація є дійсно необхідною для прийняття рішень. Але все ж таки плідними зусиллями можна досягти результату. Формуванню здорового способу життя в молодіжному середовищі сприяють наступні чинники: плідна праця, раціональний режим праці і відпочинку, викорінювання шкідливих звичок, рухова активність, раціональне харчування [1].

Для того, щоб школярі прагнули займатися фізичним вихованням, потрібно їх спрямувати. Сказати, що фізичне виховання сприяє здоров'ю і життя без шкідливих звичок чудове — нічого не сказати. Здоров'я людини передусім залежить від її поведінки, в основі якої лежать природні людські потреби, які важливо правильно розуміти і задовольняти. Таким чином, формування здорового способу життя молоді – складний процес, який потребує активної участі в ньому якнайбільшої кількості людей, різних організацій і насамперед – самої молоді. Ефективність цього процесу залежить від інтеграції та координації зусиль державних і громадських організацій, релігійних організацій у сфері формування здорового способу життя, від залучення засобів масової інформації до пропаганди здорового способу життя, а також від розроблення інформативно-освітніх програм, тренінгів, орієнтованих на формування життєвих навичок, які ведуть до збереження, зміцнення та відтворення здоров'я[4].

Список використаної літератури:

1. Концепція розвитку фізичного виховання у сфері освіти в Україні/ М. Д. Зубалій, Б.Ф. Ведмеденко, В.І. Мудрік, О.З. Леонов та ін.// Основи здоров'я та фізична культура. – 2006. – №10. – С. 2-3;
2. Молодь за здоровий спосіб життя: щорічна доповідь Президента України, Верховній Раді України, Кабінету Міністрів України про становище молоді в Україні (за підсумками 2009р.)/ М-во у справах сім'ї, молоді та спорту, Держ. Ін-т розв. сім'ї та молоді; [редкол.: Н.Ф. Романова (голова) та ін.]. – К.: ТОВ «Основа», 2010. – 156с.
3. Присяжнюк С. І. Проблема фізичного виховання учнівської молоді України /С.І. Присяжнюк // Основи здоров'я та фізична культура. – 2006. – №10. – С.6-7;
4. Свириденко С. Дбаємо про здоров'я дітей: Програма основ здорового способу життя. Початкова школа, – 1998, №9.
5. Теория и методика физического воспитания: Учебное пособие для студентов./ под ред. Б.А.Ашмарина. – М.: Просвещение, 1979. – 360 с.
6. Трещева О.Л. Програмно-методические основы обучения здоровому образу жизни учащихся. Теория и практика физической культуры. 2000. № 10.

Богославська К. О.

вихователь

Дошкільного навчального закладу №16

Енергодарської міської ради;

студентка

Мелітопольського державного

педагогічного університету

ім. Богдана Хмельницького.

СОЦІАЛЬНО ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РОЗВИТКУ КУЛЬТУРИ ЗДОРОВ'Я ПІДЛІТКІВ У ЗОНЗ

Актуальність дослідження пов'язана із загостренням проблеми розвитку культури здоров'я підростаючого покоління. Нині в Україні склалася складна ситуація у галузі охорони здоров'я, спричинена соціально-економічними, санітарними, гігієнічними, екологічними факторами, та недосконалою структурою системи охорони здоров'я.

Важливість виховання здорового способу життя у підлітків обумовлена розумінням, що лише з дитинства можна прищепити основні знання, навички і звички з охорони здоров'я, які згодом перетворяться у важливий компонент загальної культури людини і вплинуть на формування здорового способу життя усього суспільства. Саме у шкільному віці закладається майбутній потенціал здоров'я.

Результати досліджень свідчать, що саме діти підліткового віку здатні розуміти значення власного здоров'я, керуючись різними мотивами. Тому особливого значення набуває цілеспрямований вплив на особистість школяра, визначення умов, змісту, форм і методів, які є дієвими у вихованні здорового способу життя школярів.

Проблему культури здоров'я підлітків досліджували: психологи В. С. Бітенський, В. С. Братусь, М. Є. Бурно, А. Є. Личко, Н. Ю. Максимова, Н. І. Фелінська, Б. Г. Херсонський; соціологи А. А. Габіані, Я. Й. Гданський, С. П. Дідковська, В. Є. Козак, Г. Я. Лукачек, В. Т. Маляренко, А. Н. Міллер, Н. А. Мірошніченко, С. Н. Таратухін; медики Г. Л. Апанасенко, Т. Є. Бойченко, В. О. Мовчанюк, І. В. Муравов, Л. О. Попова, В. А. Шаповалова та інші.

Розробку педагогічних шляхів вирішення цієї проблеми здійснювали Л. Н. Анісімова, С. М. Бондаренко, Л. В. Волков, М. С. Гончаренко, К. Є. Ігошев, Д. В. Колесов, О. Р. Костенко, В. М. Оржеховська, Н. Ф. Панченко, О. І. Пилипенко, П. І. Сидоров, Е. С. Скворцова, А. В. Сухорєв, Л. А. Флегонтов та інші.

Щоб розкрити поняття культури здоров'я, доцільно спочатку визначитися з такими поняттями, як «норма» і «здоров'я». Норма – дуже загальне поняття, воно стосується всіх процесів і явищ органічного і неорганічного світу. Терміном «здоров'я» характеризуються тільки живі істоти. Терміни «норма» і «здоров'я» близькі за суттю, але не тотожні. Можна бути здоровим за абсолютною більшістю загальноприйнятих показників і все ж помітно відрізнитися за деякими з них (наприклад: за ростом, манерою поведінки, тривалістю сну і тощо). І навпаки, хворий організм може не мати ніяких явних відхилень від загальноприйнятої норми, а іноді (наприклад, за розумо-

вими здібностями) стояти вище від більшості людей. Усе це свідчить про відносність понять «норма» і «здоров'я» й умовність наших функціональних і морфологічних підходів до оцінки стану конкретної особи [1, 160].

Культура здоров'я як прояв розвиненої загальнолюдської культури включає усвідомлення людиною високої цінності свого здоров'я. Вона передбачає розуміння необхідності охорони здоров'я та його зміцнення як неодмінної умови успішної самореалізації людини. Культура здоров'я людини – це, насамперед, екологічна культура в широкому її розумінні, що спирається на гармонію всіх проявів людської діяльності і її взаємин з навколишнім суспільством людини і природою. Як писав засновник валеології І. І. Брехман в одній з останніх опублікованих своїх робіт, цитуючи Ж. Б. Ламарка, «можна, мабуть, сказати, що призначення Людини ніби полягає в тому, щоб знищити свій рід, попередньо зробивши земну кулю непридатною для проживання» [2].

Одним з соціально педагогічних методів розвитку культури здоров'я є дослідницька проектна діяльність.

Щоб обґрунтувати доцільність дослідницько проектної діяльності, як методу розвитку культури здоров'я потрібно розкрити суть цього поняття.

Дослідницька проектна діяльність – спільна навчально-пізнавальна, творча або ігрова діяльність учнів, що має спільну мету, узгоджені методи, способи діяльності, спрямована на досягнення загального результату діяльності. Неодмінною умовою проектної діяльності є наявність заздалегідь вироблених уявлень про кінцевий продукт діяльності, етапів проектування (вироблення концепції, визначення цілей і завдань проекту, доступних і оптимальних ресурсів діяльності, створення плану, програм і організація діяльності з реалізації проекту) та реалізації проекту, включаючи його осмислення і рефлексію результатів діяльності [33].

Дослідницька проектна діяльність – це освітня технологія, яка передбачає вирішення учнями дослідницької, творчої задачі під керівництвом фахівця, в ході якого реалізується науковий метод пізнання.

Залучення підлітків до самостійної дослідницької роботи здатне викликати в них інтерес до вимог здорового способу життя, основ здорового харчування та інших умов краси та відмінного самопочуття. Це дає підстави вважати дослідницьку проектну діяльність ефективним способом розвитку культури здоров'я підлітків.

Література

1. Андрощук Н. А. Основи здоров'я і фізична культура (теоретичні відомості) / Н. А. Андрощук –Т.: Підруч. і посіб., 2006. – 160 с.
2. Богданова, Г. Підготовка вчителів до формування в учнів життєвих навичок / Г. Богданова // Здоров'я та фізич. культура. – 2007.-№ 9. – С. 6-7.
3. Єрмаков І. Г. Життєве проектування: психолого-педагогічний аспект : Практико зорієнтований посібник / І. Г. Єрмаков, В. В. Нечипоренко, Д. О. Пузіков. – Запоріжжя : Хортицький навчально-реабілітаційний багатопрофільний центр, 2009. – 220 с.

Ткаченко В.М.

кандидат фізико-математичних наук,
доцент, докторант,
Кіровоградський державний
педагогічний університет
імені Володимира Винниченка

Керімова Т.М.

вчитель математики,
Слов'янська загальноосвітня
школа I-III ступенів № 11

АНАЛІЗ РУХУ ТІЛ У В'ЯЗКОМУ СЕРЕДОВИЩІ ЗАСОБАМИ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Анотація. В статті розглянуто можливості теоретичного аналізу рівняння руху тіла у в'язкому середовищі за допомогою прикладної математичною програми вільного доступу в режимі онлайн. Встановлено відповідність між теоретичними висновками і експериментальними результатами.

Ключові слова: коефіцієнт в'язкості, метод Стокса, ІКТ.

Keywords: viscosity coefficient, Stokes method, ICT.

Експеримент є невід'ємною складовою вивчення фізики і як науки, і як навчального предмету природничо-наукового циклу. Тому фізичний експеримент знаходиться в органічному взаємозв'язку з лекційними, практичними (семінарськими) і лабораторними заняттями. На лекціях використовують демонстраційний експеримент, на практичних заняттях – експериментальні задачі, а на лабораторних – експериментальну перевірку фізичних законів і теорій.

Упровадження у навчальний процес засобів ІКТ обумовило використання при вивченні фізики нарівні з натурним експериментом комп'ютерного моделювання, віртуальних лабораторних робіт та їх відео версій та ін.

Метою даної роботи є демонстрація можливостей аналізу фізичного експерименту по вивченню руху тіла у в'язкому середовищі засобами ІКТ.

Одним із прикладів в'язких середовищ є рідина. На тіло, що рухається в рідині, діє сила внутрішнього тертя. Вона залежить від коефіцієнта динамічної в'язкості рідини η , швидкості руху v , форми і чистоти обробки поверхні тіла, що рухається в цій рідині. Характерною особливістю руху, обумовленого падінням тіла в такому середовищі є те, що з часом цей рух стає рівномірним і тіло рухається з усталеною швидкістю [1, 151]:

$$v = \frac{2}{9} \frac{g \cdot r^2 (\rho_k - \rho_p)}{\eta} \left(1 - e^{-\frac{g \eta}{2r^2 \rho_k} t} \right), \quad (\text{формула 1})$$

де r – радіус кульки; t – час руху; ρ_k, ρ_p – густина кульки і рідини, відповідно. Рівняння (Ф.1) справедливе для тіл сферичної форми. Вперше була отримана і запропонована Стоксом для визначення коефіцієнта динамічної в'язкості рідини.

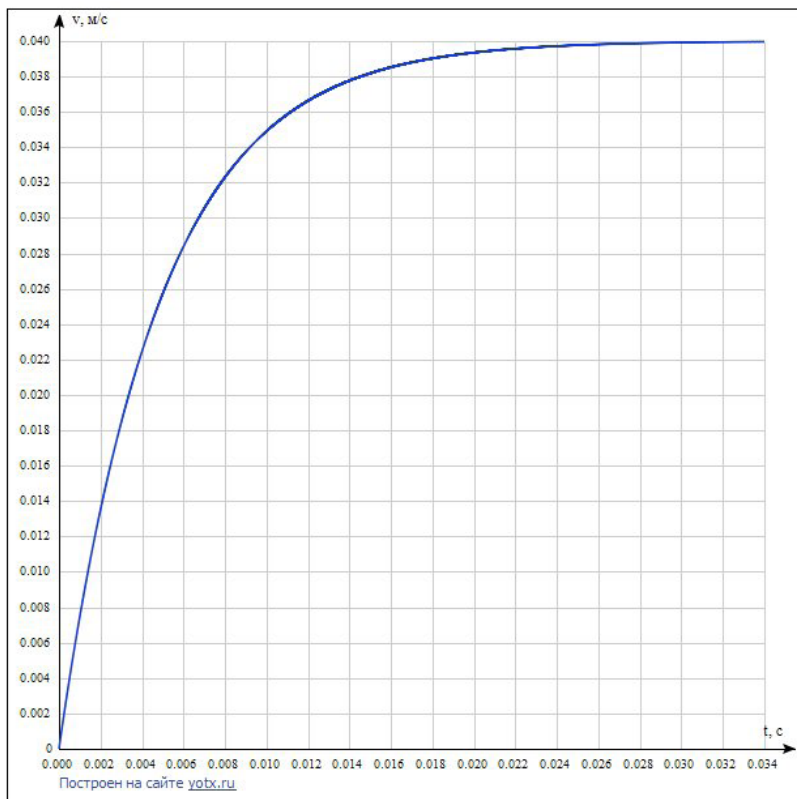

Рис.1. Теоретична залежність швидкості падіння сталевої кульки радіусом $r=0.75$ мм у 85% водному розчині гліцерину при $T=21,5^{\circ}\text{C}$ від часу.

Аналіз рівняння руху тіла при падінні в рідині приводить до таких висновків [2, 199]:

- тіла однакової форми і виготовлені з однакових матеріалів мають тим більшу усталену швидкість, чим більша вага тіла;
- чим більша усталена швидкість, тим більше часу потрібно для її встановлення.

У лабораторній роботі по вивченню коефіцієнта в'язкості рідини найчастіше використовують рослинні, мінеральні та синтетичні масла. Для кращої наочності використовують прозорий гліцерин, або його водні розчини. Зазначимо, що коефіцієнти в'язкості і густина цих розчинів залежать від відсоткового вмісту в них гліцерину та від температури (**табл. 1**) [3, 672; 4, 72 – 73]:

Таблиця 1.

Ваговий відсоток гліцерину, %	η , Па·с	
	20°C	25°C
95	0,5435	0,3650
80	0,0618	0,04572

Таблиця 2.

Позначка на шкалі циліндра	№ кадру від початку зйомки (падіння)	Інтервал часу між зафіксованими кадрами Δt , с
700	7	$26 \cdot 1/30 = 0,867$
600	33	$26 \cdot 1/30 = 0,867$
500	59	$28 \cdot 1/30 = 0,933$
400	87	$28 \cdot 1/30 = 0,933$
300	115	$28 \cdot 1/30 = 0,933$
200	143	$28 \cdot 1/30 = 0,933$
100	171	$28 \cdot 1/30 = 0,933$

Проведемо аналіз рівняння (Ф.1) для падіння у водному 85% розчині гліцерину сталевих кульок радіусом $r=0.75$ мм при температурі $T=21,5^\circ\text{C}$. Не зважаючи на експоненціальні залежності коефіцієнта динамічної в'язкості водного розчину гліцерину від температури [5, 127] та від вагового відсотку гліцерину [4, 73], у вузьких інтервалах їх можна вважати лінійними. Тоді для 95% розчину гліцерину, при зміні температури на 1°C від 20°C до 25°C , коефіцієнт в'язкості буде змінюватись на:

$$\frac{\Delta\eta}{\Delta T} = \frac{0,5435 - 0,3650}{5} = 0,0357 \frac{\text{Па} \cdot \text{с}}{^\circ\text{град}}$$

А для $T=21,5^\circ\text{C}$: $\eta=0,5435 - 1,5 \cdot 0,0357 = 0,49 \text{ Па} \cdot \text{с}$.

Розмірковуючи аналогічно для 80% розчину гліцерину при $T=21,5^\circ\text{C}$ отримуємо $\eta=0,057 \text{ Па} \cdot \text{с}$. І для 85% розчину гліцерину при $T=21,5^\circ\text{C}$ отримуємо $\eta=0,201 \text{ Па} \cdot \text{с}$. Густина цього розчину, виміряна експериментально, становить $\rho_p=1225 \text{ кг/м}^3$.

Для аналізу рівняння (Ф.1) ми скористались прикладною математичною програмою вільного доступу [6]. Як видно із (рис.1) усталена швидкість для сталевий кульки ($\rho_k=7800 \text{ кг/м}^3$) радіусом $r=0.75$ мм має становити $v=9,04 \text{ м/с}$. І досягти її кулька має за час $t_0=0,034$ с після початку падіння.

Проведемо експериментальну перевірку результатів теоретичного аналізу. Для цього відзняємо відеоролик падіння кульки радіусом $r=0.75$ мм у 85% водному розчині гліцерину при $T=21,5^\circ\text{C}$. За допомогою кадрової розгортки відеоролика [7] порівнюємо інтервали часу Δt , за які кулька проходить однакові відстані $\Delta S=33,9$ мм (рис.2). Частота кадрів знімальної камери складає $\nu=1/30$ с. Одна поділка на шкалі циліндра відповідає 10 мілілітрам, або 3,39 мм. В (табл.2) вказані номери кадрів від початку зйомки (падіння), на яких зафіксовані положення кульки на відповідних поділках шкали циліндра та інтервали часу Δt за які кулька проходить однакові відстані $\Delta S=33,9$ мм між цими поділками.

Деякі занижені значення інтервалів часу Δt між зафіксованими кадрами (табл.2) можна пояснити великим кутом зору знімальної камери на позначки

Рис. 2. Стробоскопічна версія. На одному фото зведені кадри: К-7, К-33, К-59, К-87, К-115, К-143, К-171.

700, 600 і 500 на шкалі циліндра. Тож, практично однакові інтервали часу Δt за які кулька проходить однакові відстані $\Delta S=33,9$ мм між цими поділками свідчить про рівномірний рух кульки з усталеною швидкістю.

Враховуючи поправки на вплив стінок циліндра радіусом R , формула для визначення коефіцієнта динамічної в'язкості рідини η набуває вигляду [3, 145]:

$$\eta = \frac{2r^2 gt(\rho_i - \rho_f)}{9l \left(1 + 2,4 \frac{r}{R}\right)}. \quad (\text{формула 2})$$

У нашому випадку $R=30,7$ мм. Позначимо через l шлях, що пройшла кулька між позначками 700 і 100 на шкалі циліндра $l=60 \cdot 3,39=203,4$ мм. Це відбулось за час $t=(141-7) \cdot 1/30=4,467$ с між зйомками 7-го і 141-го кадрів. Підставляючи в (Ф.2) числові дані, отримуємо значення коефіцієнта динамічної в'язкості 85% водного розчину гліцерину при $T=21,5^\circ\text{C}$: $\eta=0,206$ Па·с, яке добре узгоджується із значенням передбаченим теорією: $\eta=0,201$ Па·с.

Метод Стокса (падаючої кульки) справедливий для ламінарних рухів [3, 146]. Для розглянутого нами руху, значення числа Рейнольдса:

$$\text{Re} = \frac{\rho_f \cdot r \cdot v}{\eta} = \frac{1225 \cdot 0,75 \cdot 10^{-3} \cdot 0,04}{0,201} = 0,18 < 1. \quad (\text{формула 3})$$

Нами експериментально встановлено, що для сталеві кульки $r=2$ мм (число Рейнольдса: $\text{Re}>1$), похибка визначення коефіцієнта динамічної в'язкості 85% водного розчину гліцерину при $T=21,5^\circ\text{C}$ значно зростає. Тож для проведення лабораторної роботи з подібним водним розчином гліцерину необхідно підбирати матеріал і радіус кульки у відповідності із результатом (Ф.3), на основі теоретичного аналізу рівняння (Ф.1). Перспективними, на наш погляд, можуть бути кульки із фторопласту, скла, алюмінію та сплавів на його основі.

Література

1. Кортнев А.В., Рублев Ю.В., Куценко А.Н. Практикум по физике. – М.: Высшая школа, 1963. – 516 с.
2. Хайкін С.Е. Фізичні основи механіки. – К.: Радянська школа, 1966. – 743 с.
3. Руководство к лабораторным занятиям по физике. /Под редакцией Л.Л. Гольдина/. – М.: Наука, 1973. – 688 с.
4. Энциклопедия по машиностроению XXL [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://mash-xxl.info/page/11404321218201510402525524516320111714>
5. Кухлинг Х. Справочник по физике. – М.: Мир, 1982. – 519 с.
6. Построение графиков функций онлайн [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://yotx.ru/>.
7. Бычков М. SONY VEGAS PRO – ПРОГРАММА ДЛЯ СОЗДАНИЯ ВИДЕО! [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://videomile.ru/lessons/read/sony-vegas-pro.html>.

Бігуняк Т.В.

кандидат медичних наук,
доцент кафедри медичної біології
ДВНЗ «Тернопільський державний
медичний університет
імені І.Я. Горбачевського
МОЗ України»

Толокова Т.І.

кандидат медичних наук,
доцент кафедри
медичної біоетики і деонтології
ДВНЗ «Тернопільський державний
медичний університет
імені І.Я. Горбачевського
МОЗ України»

ДОСВІД СТАЖУВАННЯ У МІЖНАРОДНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ ШИЛЛЕРА

Ключові слова: Міжнародний університет Шиллера, вища освіта, інтерактивні освітні технології.

Keywords: Schiller International University, higher education, interactive educational technologies.

Належна освіта є передумовою для зростання доходів та життєвого рівня окремої особи, вона сприяє підвищенню якості робочої сили у країні в цілому та є фактором прискореного соціально-економічного розвитку [1, 36]. За індексом освіти наша країна у 2013 році посідала 30 місце, а у 2015 році перемістилася на 38 [2, 29]. Реформування вищої освіти та науки в Україні передбачає впровадження інновацій у навчальний процес [3, 3]. Актуальним є вивчення міжнародних стандартів освіти, мотиваційних аспектів європейського та американського освітнього процесу.

Метою роботи був аналіз освітнього процесу у Міжнародному університеті Шиллера (Німеччина) на основі нашого стажування (15.07.2016 – 27.07.2016) за програмою «Освітній процес, сучасні методики викладання та організація наукових досліджень: досвід Міжнародного університету Шиллера».

Міжнародний університет Шиллера (Schiller International University) в сучасній Вищій освіті – це американський університет із кампусами у США (Флорида), Великобританії (Лондон), Франції (Париж, Страсбург), Німеччині (Гайдельберг), Іспанії (Мадрид), в якому навчаються 20000 студентів з понад 100 країн світу (2/3 із США та Великобританії). Офіційна мова навчання в даному університеті у всіх країнах – англійська, по закінченню університету студенти отримують американський диплом вищої освіти. Ступінь бакалавр/магістр дійсний у 45 країнах Болонської угоди та у США. Студент будь-якого кампусу (Madrid, Paris, Heidelberg, Florida) отримує також диплом університету Рокемтон, Велика Британія (the

University of Roehampton).

Основні програми навчання у Міжнародному університеті Шиллера: бакалаврат і магістратура за напрямками: міжнародний бізнес, міжнародні відносини та дипломатія, економіка, міждисциплінарні дослідження, менеджмент інформаційних технологій, міжнародний туристичний менеджмент та інші. Викладацький склад – це професори університету, які мають практичний досвід із дисциплін, які вони викладають. На сайті є електронний журнал, де розміщена інформація щодо освіти викладачів, наукової та волонтерської діяльності, стажувань. Анкетуванням студентів оцінюють якість роботи викладачів. Приймають на навчання студентів, які мають середню/вищу освіту та рівень володіння англійською мовою (TOEFL 500-550). Американська система освіти програми навчання університету Шиллера відповідає академічній системі, яка була прийнята у США. Навчальний рік складається із осіннього, весняного семестрів (тривалістю по 15 тижнів) та літнього семестру (7 тижнів). Кожен студент у Європі вивчає дві іноземні мови. В університеті є 6 курсів (предметів) протягом повного семестру та 3 – протягом літнього семестру. Один курс триває місяць навчання, найменша кількість студентів на курсі – 4. На індивідуальному навчанні із кожних 45 годин лекцій студентові читають 6 годин. Курси повторюються двічі на рік. Навчаються студенти з понеділка по четвер по 3 години на день. На кожний курс читають не менше 6 лекцій, інше – практичні заняття, самостійна індивідуальна робота. В університеті є власний WEB-сайт, де є всі матеріали щодо навчального процесу (робочі програми, розклади, оголошення, тощо), наукова бібліотека, оснащена копіювальною технікою, Інтернетом тощо. Після вивчення курсу з дисципліни студент захищає дипломну роботу, у підготовці до якої його консультує закріплений викладач. В оцінюванні письмової роботи до уваги беруться зміст, граматики, джерела літератури, цитати, термін подання викладачеві матеріалів. Проміжні та фінальний іспити проходять у письмовій формі, через 48 годин після здачі іспиту студент знайомиться зі своєю оцінкою на сайті університету в Blackboard системі (електронна оцінка і реєстр). Якщо студент не з'явився, запізнився чи не склав іспит, то для отримання оцінки з дисципліни потрібно ще раз пройти вивчення даного курсу з повторною оплатою. Перескладання іспитів не передбачені. Є також дистанційна програма навчання для 10 курсів, але вона триває не більше 25 % терміну навчання. На бакалавраті дистанційне навчання доступне у галузі міжнародного бізнесу (BA), міжнародного туризму (BS), міжнародних відносин та дипломатії (BA) та міждисциплінарних досліджень (BA). Частина студентів за письмовим поданням і рішенням адміністрації отримує стипендію, розмір якої залежить від успіхів у навчанні.

Таким чином, досвід стажування у Schiller International University доводить важливість Болонської угоди для визнання дипломів бакалавра та магістра у випускників різних європейських ВУЗів. Високий рівень володіння англійською мовою викладачів та студентів дозволяє викладання дисциплін за однаковими робочими програмами у різних країнах Європи. Філії Schiller International University є у Німеччині, Франції, Іспанії дає змогу англомовним студентам вивчати мову країни, де вони навчаються. Подвійні дипломи суттєво збільшують шанси отримати роботу у різних країнах. В Україні для розвитку мобільності студентів та викладачів теж необхідні знання англійської мови на рівні не нижче B2. Для цього необхідно забезпечити доступність такого рівня навчання, у тому числі і на кафедрах іноземних мов у вищих

навчальних закладах з наданням їм права видавати відповідні сертифікати та фінансове забезпечення такої мобільності [2, 30]. Завданням вищої освіти у медицині є забезпечення передачі практичних навичок з досягненням рівня досвідченості разом із наданням інформації, що потрібна студентам для виконання їх повсякденної діяльності, яка охоплює вміння орієнтуватись в сучасному інформаційному просторі, володіння базою доказової медицини [4, 119].

Наявність електронного журналу із характеристиками викладачів університету Шиллера стимулює їх вдосконалюватися на курсах підвищення кваліфікації (щорічно), брати участь у наукових конференціях, волонтерській роботі. Круглорічне навчання, нетривалі курси дисциплін (1 місяць), що повторюються двічі на рік уможливають вибір зручного часу для навчання. Американська система освіти з невеликою кількістю студентів на курсі дає змогу приділити увагу викладача кожному студентові у вигляді консультацій у зручний час. Власний WEB-сайт, де є всі матеріали щодо навчального процесу, наукова бібліотека, яка оснащена копіювальною технікою та Інтернетом дозволяють навчатися якісно та творчо, зокрема, виконувати дипломні роботи, які перевіряють декілька експертів.

В Україні новітні методики викладання набувають свого поширення і потребують подальшого вдосконалення, аналізу та імплементації досвіду передових європейських країн.

Література:

1. Ревнівцева О. В. Система вищої освіти України: фінансові аспекти сучасних проблем розвитку / О.В. Ревнівцева // Демографія та соціальна економіка. – 2010. – № 2 (14). – С. 36-45.
2. Шуткін В.В. Реформування вищої освіти в Україні / В.В. Шухтін, С.Г. Котюжинська, Т.Л. Лебедева // Медична освіта. – 2016. – №3. – С. 29-34.
3. Бігуняк Т.В. Кейс-метод у викладанні медичної біології студентам-медикам / Т.В. Бігуняк // Реформування та розвиток освіти і науки в Україні: проблеми ефективності: Матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної конференції: Збірник наукових доповідей. – Київ, 2015. – С. 3-8.
4. Щербінська О.С. Шляхи оптимізації безперервного професійного розвитку лікаря / О.С. Щербінська // Непрерывное профессиональное образование врачей в Украине. Научно-практический журнал. Здоровье женщины. – 2016. – №8(114). – С.119-120.

Герман Олена Вікторівна

звідувач денного відділення,
викладач економічних дисциплін
Коледж Київського національного
університету технологій та дизайну

Пушняк Людмила Миколаївна

викладач економічних дисциплін
Коледж Київського національного
університету технологій та дизайну

ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ У СТУДЕНТІВ ПРИ ВИВЧЕННІ ЕКОНОМІЧНИХ ДИСЦИПЛІН

Анотація: У статті розглядається практика формування навичок самостійної роботи студентів (СРС) при вивченні економічних дисциплін у коледжі Київського національного університету технологій та дизайну. На основі аналізу, узагальнення та систематизації досвіду висвітлено організацію, методика та вимоги щодо СРС як на заняттях в аудиторії так і позааудиторний час. У публікації розглянуто активні методи навчання (дискусії, проблемне навчання, ділові ігри тощо), які використовуються при самостійному вивченні студентами економічних дисциплін.

Ключові слова: самостійна робота студента, активні методи навчання, проблемне навчання, ділові ігри, творча самостійна діяльність, інтерактивні заняття, індивідуальна робота.

Keywords: independent students work, active teaching methods, problem teaching, business games, creative independent activities, interactive lessons, individual work.

Пізнавальна самостійність студентів у процесі навчання необхідна, оскільки вона повинна забезпечити здійснення одного з найважливіших принципів педагогіки вищої школи – принципу свідомості.

Самостійна робота студентів на сучасному етапі повинна стати основою вищої освіти, важливою частиною процесу підготовки фахівців. Система навчання у ВНЗ значною мірою розрахована на високий рівень свідомості, побудована на зацікавленості студентів.

У вищому навчальному закладі застосовуються різні види занять, що характеризуються великою кількістю навчальної інформації. Неможливе просте заучування або запам'ятовування навчального матеріалу, необхідно осмислювати й узагальнювати знання, застосовувати їх на основі вивчення загальних закономірностей і взаємозв'язків [2]. Вирішальне значення при цьому має самостійна робота студента як центральна ланка успішності його навчання.

Усе це ставить вимоги до пошуків таких форм навчальної роботи, коли допомога і контроль з боку викладача не пригнічуватимуть ініціативи студента, а привчатимуть його самостійно вирішувати питання організації, планування, контролю за своєю навчальною діяльністю, виховуючи самостійність як особисту рису характеру.

Умовами реалізації самостійної роботи при вивченні економічних дисциплін як засобу навчальної роботи є:

1) студентам пропонуються навчальні завдання та вказівки щодо їх виконання;
 2) робота виконується без безпосередньої участі викладача, але під його керівництвом, яке охоплює: планування самостійної роботи студентів; формування в них потреб і мотивів до активної, творчої самостійної роботи; навчання студентів основам самостійної роботи; контроль за виконанням навчальних завдань.

3) виконання роботи потребує від студента розумового напруження.

Організація і методика самостійної роботи студентів мають бути підпорядковані певним вимогам:

- 1) Розвиток мотиваційної установки у студентів.
- 2) Систематичність і безперервність.
- 3) Послідовність у роботі.
- 4) Правильне планування самостійної роботи, раціональне використання часу.
- 5) Використання відповідних методів, способів і прийомів роботи.
- 6) Керівництво з боку викладачів.

Самостійну роботу класифікують за різними критеріями. З огляду на місце і час проведення, характер керівництва з боку викладача і спосіб здійснення контролю за результатами самостійної роботи виокремлюють:

а) самостійну роботу студентів на аудиторних заняттях згідно навчального плану;

б) позааудиторну самостійну роботу (самостійні заняття студентів), тобто робота поза межами часу, відведеного на лекції, практичні, семінари згідно з навчальним планом;

в) самостійну роботу студентів під контролем викладача (індивідуальні заняття з викладачем) [4].

При організації СРС на заняттях в аудиторії викладачі застосовують активні методи навчання, які є не тільки необхідним моментом у навчанні, а й цікавим для самих учасників засобом розвитку їх особистості.

1 Метод пошуку інформації, а потім відповіді на запитання. Для групи розробляються запитання, відповіді на які поповнять уже прослуханий матеріал лекції. Необхідну інформацію можна знайти в різних джерелах. Це документи, підручники, довідкові видання тощо). Студенти об'єднуються в групи, кожна з груп отримує запитання згідно з темою заняття та час, необхідний для пошуку та аналізу інформації. Наприкінці заняття заслуховуються та доповнюються повідомлення від кожної групи. Цей метод слід використовувати для зацікавлення студентів запропонованою темою та для демонстрації розмаїття поглядів і протилежних думок.

2 Проблемне навчання. Суть проблемного навчання зводиться до створення такої ситуації, яка змушує студента, спираючись на отримані знання, самостійно шукати рішення [2]. В проблемному навчанні виділяють навчальну проблему, проблемні ситуації, задачу і запитання.

3 Навчальні ділові ігри – це форма діяльності в умовах обставин, спрямованих на відтворення змісту майбутньої професійної діяльності і поведінки учасників гри за заданими правилами, які віддзеркалюють умови і динаміку реальних виробничих обставин. 5 Самостійне формування та розв'язок економічних кросвордів.

Студентам дається завдання розробити самостійно кросворд за певною темою чи питанням. При виконанні потрібно задіяти не тільки логіку для вдалого співставлення рядків, колонок, а й знання термінів, понять, а також здійснити пошукову роботу для отримання потрібної інформації.

Організація позааудиторної самостійної роботи має більше розмаїття в зв'язку з більшою кількістю часу та ресурсів для її здійснення. В практиці роботи зі студентами викладачами економічних дисциплін Коледжу КНУТД використовуються такі методи:

1) Застосування навчальних комп'ютерних програм, у тому числі, які дозволяють навчатися у двох режимах – інформаційно-довідковому та контрольно-навчальному (програма-тренажер). Студентам коледжу пропонується для роботи комп'ютерна програма, що у тестовій формі дає можливість оцінити рівень знань за певними дисциплінами, темами у відсотках правильних відповідей та зробити аналіз відповідей. Можна використовувати їх як для контролю знань, так і для тренування і поступового вивчення поставлених питань.

2) Електронні версії лекцій, розміщені на Інтернет-сайтах; лекції у вигляді слайд-презентацій, які доповнені для візуалізації таблицями, схемами.

3) Творча самостійна діяльність студентів – створення коміксів на економічну тематику, презентацій, фільмів, есе, плакатів, економічних словників по темам, що вивчаються. При виконанні такої роботи поєднуються творчий потенціал студента, який особливо виражений у студентів спеціальностей творчого напрямку («Дизайн», «Перукарське мистецтво» та ін.), та знання економічних понять. При цьому можна активно задіяти пошукову роботу як для підбору матеріалу, так и для вибору образів.

4) Індивідуальна науково-дослідницька робота – цей метод має своїм головним завданням підготувати студентів до виконання навчальних завдань на найвищому рівні пізнавальної активності та самостійності [5]. При цьому викладач здійснює керівництво експериментальною, конструкторською і раціоналізаторською роботою студентів: ставить пізнавально-практичні завдання, організовує самостійну пошукову діяльність; включає студентів у процес вирішення практично-експериментальних задач.

Серед видів дослідницької роботи слід виділити: публікації; участь у конференціях; участь в олімпіадах, конкурсах; робота в інформаційних мережах і опрацювання додаткової літератури (остання відбувається без керівництва викладача), в першу чергу робота з нормативною літературою; метод проектного навчання.

5) Завдання-комплекси, які пов'язані з основними розділами навчальної програми. Завдання видаються на навчальний рік, кожний тематичний комплекс може складатися з 5-6 завдань.

6) Індивідуальні завдання, які розраховані на поглиблену та розширену розробку теоретичних аспектів курсу. Такі завдання вміщують у себе різні задачі та практичні запитання, пов'язані з профілем майбутньої спеціальності студентів.

Для організації і проведення самостійної роботи студентів в Коледжі КНУТД використовуються:

1. Робоча навчальна програма.

2. Методичні рекомендації або Зошит «Для самостійного вивчення матеріалу» (з печатною основою), де вказується тема і цілі самостійної роботи, обґрунтовується її важливість, подані навчально-пізнавальні задачі, практичні ситуації з еталоном рішення, контролюючі питання і завдання для самоконтролю, тести для перевірки знань.

3. Зошит «Для лекційного вивчення матеріалу» (з печатною основою), де вказується тема і цілі аудиторної роботи, обґрунтовується її важливість, контролюючі питання і завдання для самоконтролю, тести для перевірки знань.

4. Робочий зошит, в якому надані завдання для практичних вправ і наведені таблиці для заповнення розрахунками. Мета видання зошитів для роботи в аудиторії та при самостійному вивченні матеріалу – більш чітка організація робіт, зручність і комфорт при виконанні завдань.

5. Комп'ютерна програма-тренажер з тестами по різним дисциплінам і окремим темам.

7. Електронний навчальний курс з дисципліни у вигляді слайд-презентацій з озвученням окремих слайдів і поясненням.

Одним із головних аспектів організації самостійної роботи є розробка форм і методів організації контролю за самостійною роботою студентів [3]. Варто виділити такі різновиди контролю та його етапи:

- 1) самоконтроль студента ;
- 2) поточний контроль зі сторони викладача ;
- 3) підсумковий контроль.

Контроль самостійної роботи студентів включає:

- відповідь на контрольні або тестові питання;
- перевірку конспекту;
- перевірку рефератів;
- перевірку розв'язаних задач;
- перевірку розрахунків;
- перевірку виконаних графічних вправ і завдань;
- перевірку виконаних індивідуальних завдань.

Контроль самостійної роботи повинен бути комплексним і враховувати рівень засвоєних знань, напрацьованих вмій та навичок.

За великого навчального навантаження, дефіциту часу важливого значення для студента має раціональне планування самостійної роботи. План допомагає правильно розподілити та економно використовувати свій час. Обґрунтування в ньому обсягу, змісту, послідовності роботи надає роботі цілеспрямованості, творчого характеру.

Розвиток навичок самостійної роботи особливо актуальний в умовах зростання свідомості всього суспільства. Такі навички не тільки сприятимуть засвоєнню знань у навчальному закладі на більш високому якісному рівні, а й допоможуть майбутньому спеціалісту стати конкурентоспроможним на ринку праці.

Література

1. Ковальчук Г.О. Активізація навчання в економічній освіті: навч. посіб. – 2-е вид. доп. – К.: КНЕУ, 2003. – 298 с.
2. Малафіїк І.В. Дидактика новітньої школи. – К.: Слово, 2015. – 632 с.
3. Мешко Г.М. Вступ до педагогічної професії: навч. посіб. для студентів вищих навчальних закладів. – К.: Академвидав, 2012. – 200 с.
4. Ортинський В.Л. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. Для студентів вищих навчальних закладів. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 472 с.
5. Туркот Т.І. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. – К.: Кондор, 2011. – 628 с.

НАВЧАННЯ НАПИСАННЯ ЕСЕ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Ключові слова/ Key-words: письмо/ writing, есе/ essay, вправа/ exercise, уміння/ skill.

Згідно з навчальною програмою практична мета курсу «Практика усного та писемного мовлення», що пропонується студентам факультету іноземних мов, які навчаються за освітньо-кваліфікаційним рівнем *Бакалавр* з галузі знань *01 Освіта*, спеціальністю *014 Середня освіта/ англійська мова і література*, полягає у формуванні у них іншомовної комунікативної компетентності, яку науковці розглядають як здатність розв'язувати актуальні завдання спілкування у побутовому, навчальному, виробничому та культурному житті засобами іноземної мови; уміння користуватися фактами мови та мовлення для реалізації цілей спілкування. Однією із складових іншомовної комунікативної компетентності є мовленнєва компетентність, що забезпечує достатньо вільне та функціонально адекватне володіння студентами всіма видами мовленнєвої діяльності на іноземній мові: читанням, аудіюванням, говорінням та писемним мовленням.

Формування компетентності в письмі завжди було одним із найскладніших завдань методики викладання іноземних мов. Досвід роботи у ВНЗ свідчить, що рівень сформованості вмінь писемного мовлення студентів I курсу не завжди відповідає вимогам шкільних і вузівських програм. Уміння, пов'язані з передачею змістовної інформації у написаному тексті, його структурно-композиційним оформленням і логічно-послідовним викладом думок на письмі, розвинуті недостатньо, а уміння перевіряти та корегувати текст майже зовсім несформовані [3, 132].

Навчання письма у системі лінгво-дидактичної організації навчального процесу з іноземних мов на рівні ВНЗ досліджували багато науковців, зокрема Г. Ф. Демиденко, О. А. Долгіна, Т. М. Єналієва, О. С. Карпов, Г. В. Лагвешкіна, О. В. Пінська, Р. І. Похмелкіна. Проте при наявності великої кількості методичних розробок недостатньо спеціальних досліджень, що розкривають методичні прийоми навчання окремих видів письмових робіт, наприклад, есе. Саме дослідження особливостей навчання написання есе у процесі вивчення англійської мови є метою нашої статті. Досягнення поставленої мети потребувало вирішення таких задач: з'ясувати характерологічні особливості есе, розглянути етапи організації навчального процесу для формування іншомовної компетентності у творчому письмі, розробити систему вправ для навчання написання есе.

У методиці навчання іноземних мов виділяють два головні види письма – практичне та академічне. Практичне письмо об'єднує такі жанрові типи текстів: ділові і приватні листи, різні види документів (заява, оголошення, аплікаційна форма, автобіографія, резюме, інструкція та ін), анотація, реферат, конспект, стаття, звіт та

ін. Продукти академічного письма – це різні твори, виклади-перекази прочитаного або прослуханого та ін. Окремо або у складі академічного письма методисти виділяють творче, або креативне, письмо. Передусім йдеться про літературні жанри: розповідь, есе, п'єса, вірш тощо. Нагадаємо, що есе – твір невеликого обсягу, що виражає індивідуальні враження і міркування з конкретного питання. Есе має демонструвати вміння чітко формулювати думки і логічно їх обґрунтовувати, використовуючи необхідні факти та приклади. Через усе есе повинна чітко проходити його головна тема. Усі інші міркування можуть лише підкріплювати її.

У навчальній англійській літературі з писемного мовлення виділяють «for and against essay» (аналіз переваг та недоліків чого-небудь), discursive essay (дослідження питання з різних точок зору), providing solution to problems essay (пропозиції щодо розв'язання вказаної проблеми), opinion essay (висловлення власної думки) [2, 123]. Саме останнє з названих видів есе є предметом нашого розгляду.

Opinion essay складається з передмови, у якій потрібно дати загальну інформацію на задану тему, окреслити проблему та донести до читача власне ставлення до неї; основної частини (2-3 абзаци), де необхідно представити аргументи на користь основної думки автора, навести докази для їх підтвердження та приклади, які будуть відображати їх ілюстративно; і заключної частини, у якій автор підсумовує свої твердження та робить висновки.

Запропонована система вправ для розвитку умінь письма була розроблена у рамках спецкурсу з практики усного і писемного мовлення «Творче письмо» для студентів I курсу факультету іноземних мов.

У методичній літературі процес навчання писемного мовлення, незалежно від виду твору, який пишуть учні, завжди поділяється на три етапи: підготовчий, мовленнєвий і контрольний. У межах кожного етапу навчання передбачається виконання вправ різного характеру для формування мовленнєвих навичок та умінь писемного мовлення.

На підготовчому етапі, метою якого є ознайомлення з композиційними та жанровими особливостями есе, учні виконують мовні та умовно-мовленнєві вправи з опорою на текст-зразок. Таким зразком, який може бути основою для аналізу й усвідомлення учнями жанрових та структурних особливостей есе, ми обрали текст «Is homework an essential part of the learning process?».

Homework is an important part of the learning process in middle school. I believe that students will never be able to improve their skills without doing homework.

One reason is that homework gives students additional practice of skills covered in class. Middle school classes are too short to teach a new concept and practise it sufficiently for students to master, so students need both guided practice in class and independent practice at home.

Another reason for homework is that it provides time to complete longer assignments. For example, the ideal composition process allows time for students to think and to reflect on their ideas, as well as time to revise and to proofread their writing. Also, reports and special projects often require research that can not always be done at school. In addition, since all students do not work at the same speed, giving students time at home to finish work keeps them from falling behind.

Finally, the most important reason for homework is that it ensures review. New material and old material are practised in daily assignments. Students who do their homework daily

are prepared for tests and make better grades.

In conclusion, not only is homework essential for mastering new skills and maintaining previously learned skills, but it also guarantees constant review and provides time for longer assignments, as well as additional time for students who need it. Students, do your daily homework, make better grades, and learn more!

Вправа 1. Skim the text and state the problem raised there. Formulate the writer's attitude to it. (Мета: контроль розуміння змісту тексту.)

Вправа 2. Read the text again and label each paragraph with the headings below. (Мета: виділення структури тексту, аналіз особливостей функціонування обраного жанру.)

- a. topic sentence
- b. supporting detail 1, 2, 3
- c. concluding statement
- d. clarification 1, 2, 3

Далі викладач спрямовує діяльність студентів на оперування мовними засобами, необхідними для написання есе.

Вправа 3. Read the article again and do the following tasks. (Мета: опрацювання мовних одиниць, використаних у тексті.)

- use the linking words/ phrases from the list below to fill in the table that follows:

to sum up, I believe/ I think, besides, My opinion is that, for instance, moreover, secondly, taking everything into account, finally, it seems/ it appears to me, for example, I couldn't agree more/ I couldn't disagree more, then, because, as, firstly, I'm totally against that, like, in addition to this, since.

to give opinion	
to list and add points	
to introduce examples, reasons, results	
to conclude	

- underline the words/ phrases the author uses to list arguments. Replace them with the similar ones;

- underline the words/ phrases the author uses to give examples or give justifications. Replace them with the similar ones.

Поступово викладач скеровує діяльність студентів на побудову елементарного монологічного висловлювання на понадфразовому рівні, що складається з декількох речень, об'єднаних однією комунікативною метою і пов'язаних предметно-логічним і синтаксичними зв'язками з використанням мовних опор.

Вправа 4. Make up sentences, then support or challenge them using appropriate expressions. (Мета: удосконалення лексичних навичок (лексичні одиниці для вираження власної думки).)

Model: we/ eat/ healthy food → not suffer from many diseases

I strongly believe that we should eat healthy food. If we did this, we wouldn't suffer from many diseases.

Вправа 5. Support or challenge the following statements. Use appropriate expressions of agreement or disagreement. (Мета: засвоєння моделей властивих усній та писемній формам спілкування на рівні понадфразової єдності.)

Model: Foreign language learning is not important. – I completely disagree with it. It's necessary to know at least one foreign language.

Вправа 6. Imagine that you had a class discussion about the following question: *Should more people give up eating meat and become vegetarians?* Read the viewpoints (1-5) and match them to the reasons (a-e) as in the example [1, 92]. (Мета: об'єднання зразків мовлення у понадфразову єдність за допомогою засобів міжфразового зв'язку).

1. <i>Eating meat is bad for you.</i>	a. <i>Soya beans and lentils are delicious and are good sources of protein.</i>
2. <i>There are many healthy and tasty alternatives available.</i>	b. <i>It has been linked to heart disease and even cancer.</i>
3. <i>Eating meat is cruel to animals.</i>	c. <i>Meat provides us with protein and vitamins that we need.</i>
4. <i>Meat is an essential part of our diet; we cannot do without it.</i>	d. <i>Animals are kept in terrible conditions just so they can be killed and eaten.</i>
5. <i>Vegetarian food is often boring and tasteless.</i>	e. <i>There aren't many vegetarian dishes that actually taste nice.</i>

Model: *I believe meat is an essential part of our diet; we cannot do without it as it provides us with protein and vitamins that we need.*

Вправа 7. Complete the parts of the essay below. (Мета: побудова елементарного писемного тексту з опорою на структурно-логічну схему).

Nowadays, we are often told what we should or shouldn't eat. However, I personally believe _____

To begin with, _____

In addition, _____

Finally, _____

In conclusion, _____

Продемонстровані вправи спрямовані на розвиток умінь стилістично доречного лексико-граматичного оформлення змісту письмового висловлювання, логічного і послідовного викладення власних думок. Запропонована послідовність вправ сприяє поетапному формуванню мовленнєвих навичок і вмінь письма та забезпечує доступність і посиленість навчального матеріалу, оскільки спочатку студенти виконують завдання на рівні фраз, поступово переходячи до створення висловлювань на рівні мікротексту. Допомогою їм у цьому є різноманітні опори: кліше, ключові вирази, текст-зразок.

Далі відбувається перехід до комунікативних продуктивних вправ, спрямованих на створення учнями власних висловлювань за темою без опор. Допомогти вчителю забезпечити умови для самостійного генерування учнями ідей, які стануть основою для майбутнього есе, та їх логічного і композиційно зв'язного оформлення у мовленні можуть такі інтерактивні технології, як «інтерв'ю», «мозковий штурм».

Вправа 8. Interview your partners and find out positive and negative opinions about exams. (Мета: розвиток умінь будувати понадфразову єдність без мовних опор).

Вправа 9. Work in pairs. Choose one of the ideas expressed in Exercise 8 that you are for or against. Brainstorm as many ideas to support your opinion as possible. (Мета: навчити генерувати ідеї через обговорення.)

Останні дві вправи спрямовані на розвиток у студентів умінь сформулювати власну точку зору та аргументувати її. Далі переходимо до побудови усного висловлювання по темі.

Вправа 10. Choose three the most sound arguments and give a one or two minute talk on the topic: “Are you in favour or against exams being abolished? (Мета: навчити логічно та аргументовано оформлювати думку.)

Така промова служитиме підґрунтям для написання власного письмового висловлювання студентами по темі, що і є завданням мовленнєвого етапу навчання письма. Це завдання можна виконувати удома самостійно, однак, на наш погляд, якщо це перша спроба студентів у написанні есе, то доцільно його виконати колективно на уроці в класі під безпосереднім керівництвом викладача. Це допоможе студентам уникнути типових помилок у формулюванні і оформленні задуму.

Вправа 11. Write a 5 paragraph opinion essay on the following topic “Are you in favour or against exams being abolished? (Мета: написання власного писемного висловлювання на текстовому рівні.)

На контрольному етапі студентам можна запропонувати провести взаємоперевірку письмових робіт у парах за допомогою спеціально створеної форми, яка дає змогу унаочнити студенту його сильні і слабкі сторони у цьому виді діяльності.

Editor’s checklist

1. Does the essay have five paragraphs?
2. Does the introduction include a hook and a thesis?
3. Do the body paragraphs give reasons and explanations that support them?
4. Does the conclusion refer to the main idea of the essay?
5. Are connectors used to show the relationship between the ideas?

Кінцевою метою такої інтерактивної співпраці є розвиток умінь самоаналізу і самоперевірки. Інтерактивна робота дає змогу розвивати необхідні навички і уміння самостійного написання й аналізу тексту. У процесі інтерактивного навчання робота в групі й у парі поступово стає менш актуальною, оскільки студент набуває необхідних умінь і вже здатний сам критично і правильно оцінити свою роботу [4,148].

Отже, діяльність викладача з розвитку умінь та навичок, необхідних для розвитку умінь написання есе, реалізується шляхом розробки системи завдань, що поступово ускладнюються за рахунок ранжирування мовних і стилістичних труднощів. Їх використання створює оптимальні умови для того, щоб навчити студентів зв’язно, логічно висловлювати та аргументувати власну думку у письмовій формі. У якості перспективи досліджень можна визначити проведення експерименту щодо перевірки ефективності запропонованої системи вправ.

Література

1. Evans V. Successful Writing Intermediate / Virginia Evans. – Express Publishing, 2000. – 152 p.
2. Карпенко Н. М. Використання інтерактивних методів у навчанні іншомовного письма / Н. М. Карпенко // Гуманізація навчально-виховного процесу: збірник наукових праць / [за заг. ред. проф. В. І. Сипченка]. – Слов’янськ: СДПУ. – 2011. – Спецвип. 13. – Ч. I. – С. 122–128.

3. Мазко О. П. Формування інтерактивної компетенції майбутніх учителів іноземної мови в процесі навчання писемного мовлення / О. П. Мазко // Вісн. Житомир. держ. ун-ту ім. І. Франка. – 2008. – Вип. 39. – С. 132-135.
4. Скучинська Л. Використання інтерактивного навчання писемного мовлення в процесі вивчення іноземної мови у вищих немовних навчальних закладах / Л. Скучинська // Вісник Львів. ун-ту. – 2007. – Вип. 22. – С. 144–150.

РОЛЬ ТА РОЗВИТОК ДИСТАЦІЙНОГО НАВЧАННЯ У ФОРМУВАННІ МИСТЕЦЬКИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

Важливим і вирішальним складником загального процесу європейської інтеграції України є входження української вищої освіти до європейського освітнього простору. Критерієм успішної діяльності вищої педагогічної освіти постає така якість підготовки майбутніх фахівців, яка визначається не лише сукупністю знань з основ методики навчально-виховної роботи, а й здатністю передавати ці знання як в процесі живого й безпосереднього спілкування з учнями, так в процесі дистанційного навчання.

Теорію та практику дистанційної освіти досліджували та продовжують досліджувати О. Андреев, В. Кухаренко, О. Муковіз, В. Невежін, О. Петрова, Є. Полат та інші, але нажалі цю проблему в системі мистецької освіти ніхто із науковців не розглядав.

Вдосконалення навчально-виховного процесу у вищих педагогічних навчальних закладах розглядали Г. Пономарьова, В. Тюріна; етапи підготовки до професійної діяльності вчителя музики – Л. Арчажникова, М. Лещенко, М. Моїсеєва, теоретичні основи формування особистості вчителя в процесі професійної підготовки Ф. Гоноболін, М. Кухарев, Н. Кузьміна; питаннями підвищення предметної компетентності та професійної підготовки та діяльності вчителя займалися А. Алексюк, О. Апраксина, Н. Ничкало, О. Пехота.

Актуальність дослідження процесу розвитку мистецьких компетентностей педагогів-музикантів засобами дистанційного навчання, необхідність її ґрунтовного наукового осмислення, а також суперечності між соціальним запитом та можливостями вищої школи у напрямку розвитку мистецьких компетентностей педагогів-музикантів засобами дистанційного навчання зумовлюють необхідність розроблення теоретико-методичних засад підготовки кваліфікованих педагогів-музикантів. [1, с. 336].

З розвитком інформаційних технологій все більш популярним стало застосування Інтернету в дистанційному навчанні.

Цей універсальний засіб дозволяє доставляти інструкції викладача для віддалених студентів у будь-якому місті. Термін *«дистанційне навчання»* часто використовують як взаємозамінник терміну *«дистанційна освіта»*, які не слід плутати, адже надання освіти контролюють освітні установи та викладачі, тоді як за навчання відповідає студент.

Поняття «дистанційна освіта» набуло популярності в останні 20 років, воно надає студентам можливості вибору: навчального середовища та медіапідтримки – друкованих, електронних, теле-, аудіо- або відеоматеріалів; місця навчання – удома, на робочому місці, у навчальному закладі; темпу навчання – з визначеним темпом або індивідуальним; механізмів підтримки – допомога тьюторів (викладачів), аудіо-, відео-, Інтернет-конференції або електронне навчання, що базується на комп'ютерних технологіях; початку та завершення навчання. [2, с.147].

Різноманітні підходи до дистанційної освіти мають спільні риси:

- реалізація навчального процесу за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій в умовах віддаленості студента та викладача;
- використання специфічних навчальних програм, методичних матеріалів і програмного забезпечення, значної кількості технічних засобів;
- синхронна або асинхронна комунікація, що уможливорює постійну взаємодію студентів і викладачів;
- індивідуалізація навчання – навчання відбувається за визначеною студентом індивідуальною траєкторією та із зручною для нього швидкістю засвоєння матеріалу [5, с. 202-203].

«Концепція розвитку дистанційної освіти в Україні» визначає дистанційну освіту формою навчання, рівноцінною з очною, заочною, вечірньою та екстернатом, що реалізується, в основному, за технологіями дистанційного навчання.

У Міжнародному стандарті класифікації освіти у розділі IV «Форми пред'явлення освіти» дистанційну освіту визначено як: «Навчання на відстані. Навчання реалізується за допомогою поштового, радіо-, телевізійного електронного зв'язку, телефону при обмеженому безпосередньому контакті студента з викладачем або його відсутності. Викладання здійснюється за допомогою друкарських, аудіовізуальних або інших матеріалів, що передаються студентам» [4, с. 23]. Найбільш вдале визначення терміну «дистанційна освіта», на нашу думку, подано на сайті по створенню курсів дистанційного навчання: «Дистанційна освіта (від лат. *distantia* – відстань, міжнародний термін іноді трактує як «освіта на відстані») – це цілеспрямоване, методично організоване керівництво навчально-пізнавальною діяльністю і особистісним розвитком студентів, що знаходяться на відстані від навчального закладу і не контактують з педагогічним персоналом.

Новий прогресивний вид освіти, що виник завдяки інформаційним технологіям навчання, вимагає від сучасного педагога досконалого володіння предметом, в даному випадку основним показником високого рівня професіоналізму є мистецька компетентність.

Ґрунтуючись на аналізі науково-педагогічних джерел, предметна компетентність вчителя характеризується сукупністю знань, вмінь, навичок та особистісних якостей, якими володіє майбутній вчитель при забезпеченні методичної функції своєї професійної діяльності.

Однією з базових компетентностей випускників мистецького факультету педагогічного університету є мистецька компетентність. Вона розглядається як здатність до розуміння і творчого самовираження у сфері музичного, образотворчого та інших видів мистецтва.

Таким чином, актуальність досліджуваної проблеми, необхідність її ґрунтовного наукового осмислення, а також суперечності між соціальним запитом на високий рівень підготовки висококваліфікованих фахівців та можливостями вищої школи у напрямку розвитку мистецьких компетентностей майбутніх педагогів-музикантів засобами дистанційного навчання, зумовлюють необхідність подальшого розроблення теоретико-методичних засад розвитку мистецьких компетентностей майбутніх вчителів музичного мистецтва з урахуванням специфіки мистецької освіти.

БІБЛОГРАФІЯ

1. Агапов С. В. Средства дистанционного обучения. Методика, технология, инструментарий / С. В. Агапов; под ред. З.О. Джалишвили. – СПб.: БХВ-Петербург, 2003. – 336 с.
2. Андреев А. А. Введение в дистанционное обучение / А. А. Андреев. -М., 1997. – 147 с.
3. Международная стандартная классификация образования: Переработанная версия П ЮНЕСКО 1997 [Текст]. – М., 1999. – С. 23.
4. Педагогіка вищої школи / [Б. П. Андрущенко, І. Д Бех, і. С. Волощук та ін.]; за ред. В. Г. Кременя, В. П Андрущенко, В. І. Лугового. – К.: Педагогічна думка. – 2009. – 256 с,
5. Полат Е.С. Дистанционное обучение: каким ему быть? / Е. С. Полат. А. Е. Петров // Педагогика. – 1999. – №7. – С. 34 – 41.

ДИДАКТИЧНІ Й МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОГО СОЦІОКУЛЬТУРНОГО НАВЧАЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА УЧНІВ ОСНОВНОЇ ШКОЛИ

Ключові слова – іншомовне соціокультурне навчальне середовище учнів основної школи, підходи до шкільної іншомовної освіти.

Сучасний розвиток іншомовної шкільної освіти зумовлює здійснення процесу навчання іноземної мови відповідно до компетентнісного, комунікативно-діяльнісного, особистісно-орієнтованого підходів до його організації в інтеграції з міжкультурним спрямуванням [1]. Їх змістом окреслено дидактичні й методичні засади процесу формування іншомовного соціокультурного навчального середовища учнів основної школи. Зазначене поняття розглядаємо як цілісне системне утворення, що ґрунтується на суб'єкт-суб'єктних відносинах між учасниками навчальної діяльності, та передбачає комунікативно-діяльнісний підхід до її організації, в межах якої досягнення достатнього рівня сформованості іншомовної соціокультурної компетентності здійснюється на основі оволодіння змістом іншомовного соціокультурного матеріалу, доцільно дібраного до програмових тем, який вирізняється високим рівнем автентичності та відповідає викликам сучасного стану розвитку суспільства; оперування такими знаннями у сукупності з особистісними та навчальними характеристиками школяра під час практичної діяльності сприяє успішному його становленню як вторинної мовної особистості.

Коротко окреслимо сутність дидактичних і методичних засад до процесу формування іншомовного соціокультурного навчального середовища учнів основної школи.

Компетентнісний підхід спрямований на досягнення певних результатів навчання, відтак означає переорієнтацію з процесу на результат в діяльнісному вимірі – сформована іншомовна компетентність в учня основної школи на достатньому рівні відповідно до загальних критеріїв оцінювання навчальних досягнень школярів у системі загальної середньої освіти, затверджених наказом Міністерства освіти і науки України. Результати навчальної діяльності розглядаються як особисті досягнення учнів. Важливим стає не наявність у них внутрішньої організації знань, а здатність застосовувати їх в навчанні та житті. Реалізація окресленого підходу передбачає самоконтроль, взаємоконтроль, рефлексію власної діяльності учнів.

Сутність комунікативно-діяльнісного підходу полягає у зміщенні акценту з накопичування нормативно визначених знань, умінь і навичок на формування й розвиток в учнів здатності практично діяти, застосовувати досвід успішних дій у конкретних ситуаціях іншомовного спілкування. Лише за умови, що кожен учень особисто братиме участь у їх виконанні, усвідомить функціональне призначення цих дій у комплексі, дасть йому можливість набути досвіду іншомовного міжкультурного спілкування в усній і письмовій формах.

Комунікативно-діяльнісний підхід, у свою чергу, обумовив появу особистісно-орієнтованого підходу до організації навчання іноземної мови. Це означає, що головним у навчальному процесі є учень як суб'єкт навчальної діяльності і міжкультурного спілкування, його індивідуальна картина світу, мотиви, емоції і настрої, актуальні інтереси та потреби. Відтак, діяльність школяра під час оволодіння іноземною мовою має узгоджуватись із його комунікативними намірами, інтересами, навчальним і життєвим досвідом. Форми, способи, засоби, що використовуються в навчальному процесі, мають сприяти активізації та розвитку партнерських стосунків як між учителем і учнями, так і між самими учнями.

Реалізація культурологічного підходу означає, що навчання іноземної мови має здійснюватися у взаємозв'язку з культурою носіїв, що позитивно впливатиме на формування в учнів вмінь співвідносити своє й чуже (не за принципом «добре» чи «погане», а інше, «незнайоме, але вже зрозуміле»). Завдяки культурологічній спрямованості до навчання в учнів формується толерантність та інтерес до феноменів іншої ментальності й чужої культури, уміння порівнювати їх із власним світоглядом і здобутим досвідом, сформованим на базі рідної мови і культури.

Враховуючи сучасні тенденції розвитку іншомовної шкільної освіти, нами визначено, що процес формування іншомовного соціокультурного навчального середовища учнів основної школи в основній школі повинен бути спрямований на вмотивовану організацію навчальної діяльності, що має комунікативно-діяльнісний характер в інтеграції з особистісно-орієнтованим і міжкультурним спрямуванням процесу навчання іноземної мови, відтак, забезпечити: 1) когнітивний розвиток школярів на основі презентації та оволодіння актуальним навчальним матеріалом, що відповідає пізнавальним інтересам школярів, сучасним викликам суспільства; 2) формування міжкультурної свідомості в учня, яка забезпечує готовність до спілкування з представником чужої культури: виховання особистісних характеристик: толерантність до сприйняття стилю життя інших народів, комунікабельність, володіння власною соціальною та культурною ідентичністю; 3) розвиток здатності здійснювати міжкультурне спілкування як необхідної умови для соціалізації школяра в іншомовному соціумі.

Література

1. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти: від теорії до практики (у запитаннях та відповідях) / [укладачі: Маркова І.С., Садкіна В.І.]. – Англійська мова та література: науково-методичний журнал. – 2016. № 25–26. – с. 3 – 6.

Бичок А. В.

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри німецької мови
Тернопільський національний
економічний університет

ВИКОРИСТАННЯ ОСВІТНІХ ТЕОРІЙ ДЛЯ АНАЛІЗУ І ПЛАНУВАННЯ ПРОЦЕСУ ПІДГОТОВКИ ЕКОНОМІСТІВ У НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ НІМЕЧЧИНИ

Важливими питаннями сьогодення є використання освітніх теорій для аналізу та планування процесу підготовки економістів у навчальних закладах Німеччини. В основі навчання – дидактична модель, яка акцентує увагу на завданнях, закономірностях процесу навчання та принципах навчання. Мета моделі полягає у використанні освітніх теорій для аналізу і планування процесу підготовки майбутніх економістів у навчальних закладах Німеччини.

Навчальна модель є невід’ємна від навчального процесу позааудиторної роботи та самостійної роботи студентів. Дуже важливим є зміст підготовки майбутнього фахівця, який містить наступні компоненти: теоретичний, практичний, морально-психологічний. Взаємодія компонентів визначає структуру, цілісність та основні функції процесу підготовки економістів. Реалізація моделі супроводжується постійним використанням методів психолого-педагогічної діагностики. Методи заохочення, змагання, підтримки, прагнень особистості, орієнтація на перспективу; методи самоконтролю і самовиховання; методи зміни діяльності і спілкування; методи зміни відносин у колективі; методи зміни компонентів виховної системи; пояснювально-ілюстративні методи; продуктивний, проблемного викладу, частково-пошуковий і дослідницький метод є результативними у процесі навчання.

Майбутній менеджер та маркетолог повинен володіти відповідними професійними якостями, знаннями з базових дисциплін, уміннями, професійно-комунікативними діями, розвинутими навичками управлінської діяльності, технікою ділового спілкування. Дослідження американських учених показало, що успіх фахівця лише на 15 % забезпечується обсягом їх знань і на 85 % – умінням спілкуватися з партнерами, підлеглими, споживачами, тобто особистісними якостями і здатністю впливати на оточуючих. Зазначимо, що успішний економіст-менеджер є «експлуатором», «агентом» капіталу з метою отримання прибутку. Менеджмент – необхідний для суспільства вид трудової діяльності. У цьому трактуванні розкриті лише комерційні інтереси однієї сторони: роботодавця, власника. Менеджеру, як керівнику, притаманні такі особливості: його інтелектуальний характер; він є частиною «духовного виробництва»: продукування ідей, мети, програм, уявлень, наукових знань (принципів управління), ідеалів та інших соціально значимих духовних цінностей [2].

У процесі управління, в межах конкретних систем управління відбувається взаємодія людей у процесі виробництва, обліку, розподілу і «споживання» різних продуктів духовного та матеріального виробництва. Під час спільної діяльності людей відбувається перетворення відносин між ними, наближення від реальних форм

організаційної поведінки, нормативні, бажані для суспільства, які підтримуються у певному трудовому колективі.

Розглядаючи соціальні системи управління різного масштабу завжди відбувається взаємодія матеріального і духовного, цінностей і продуктів. Менеджер повинен швидко реагувати на отримані з різних джерел відомості. Цілеспрямованість у практиці управління, аналіз конкретних ситуацій і прийняття управлінських рішень, формування стратегій розвитку системи управління, вироблення і формування управлінської парадигми вимагає ґрунтовної пізнавальної активності, правдивого і своєчасного інформування, забезпеченості процесу управління. Якість і результативність у теорії і на практиці напряму залежать від якості роботи менеджера з інформацією – предметом його діяльності.

Зазначимо, що інколи менеджери приділяють мало уваги своїй праці загалом та роботі з інформацією зокрема. Функція інформації незаперечно важлива: вона дає можливість підприємству «вижити» у даних економічних умовах. Інформація – одна з базових умов існування, функціонування та розвитку людини. Ступінь інформованості потрібно розглянути як сильний внутрішній мотиваційний та організаційний ресурс системи управління, розвиток і розумне використання якого вимагає певної професійної підготовки. Креативний керівник регулярно організовує колективні «мозгові штурми», які сприяють виробленню нових ідей, цілей, концепцій і принципів управління, оптимізацію рішень з принципових питань підвищення успішності «колективного генератора ідей».

У навчальному процесі для підготовки економістів використовують рольові ігри. Рольова гра є ефективним засобом формування комунікативності студентів; вона мотивує, стимулює спілкування студентів та їх взаємодію; відображає природні переживання мовців; містить проблемний характер створеної ситуації. У процесі застосування рольової гри створюється найбільш достовірна модель спілкування, оскільки представлена мовленнева і немовленнева поведінка учасників [1]. Навчання має бути цілеспрямованим процесом передачі соціокультурного досвіду менеджера – підлеглим і засвоєння цього досвіду співробітниками. Це поєднання розумової і фізичної праці, праці управлінців і виконавців. Тактика успішних менеджерів показує збільшення інтелектуального, морального та організаційного потенціалу фірми на ринку праці та послуг.

Література

1. Бичок А. В. Формування культури професійного спілкування майбутніх фахівців міжнародного бізнесу і менеджменту: дис. к. п. н.: 13.00.04 / Бичок Алла Володимирівна. – Тернопіль, 2010. – 290 с.
2. Speth H. Die Unterrichtsformen im Wirtschaftslehre – Unterricht (2. Auflage). – Rinteln: Merkur – Verlag, 1978. – 240 S.

Коваль М.С.

аспірант кафедри педагогіки
Вінницький державний
педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського

ОСОБИСТІСНА САМОРЕАЛІЗАЦІЯ ОБДАРОВАНОЇ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ ЯК ПЕДАГОГІЧНА КАТЕГОРІЯ

Анотація. Виокремлюються суттєві характеристики самореалізації особистості, зокрема: саморозвиток через співпрацю з іншими людьми, соціумом; збалансований розвиток зусиль, спрямованих на виявлення та розвиток індивідуального потенціалу особистості. Проаналізовано поняття обдарованості, виокремлено основні характеристики обдарованих студентів, визначено загальні фактори, котрі вирізняють категорії обдарованих студентів та обдарованих дітей у педагогічній науці.

Ключові слова: обдарованість, здібності, креативність, інтелект, обдаровані студенти.

Abstract. The substantial self-realization descriptions of personality are selected, in particular: self-realization through a collaboration with other people, society; balanced efforts' development, directed on an exposure and development of individual potential of a personality. The concept of a gift is analysed. The basic descriptions of the gifted students are selected. The general factors which select the categories of the gifted students and gifted children in pedagogical science are determined.

Keywords: gifts, capability, creativity, intellect, gifted students.

Сучасна парадигма освіти вбачає шлях до розкриття унікальних властивостей особистості – розвитку самостійно та творчо мислити, діяти в нестандартних ситуаціях професійно та гуманно – в індивідуальному підході до навчально-виховного процесу, де студент виступає в якості активного суб'єкта перетворення дійсності та особистісного зростання. Оскільки проблема навчання обдарованих студентів викликає значний інтерес в усьому світі, стає актуальним створення необхідних умов для продовження навчання таких дітей, коли вони стають студентами, з метою збереження їхнього потенціалу та розвитку унікальних здібностей.

Проектування зазначеної проблеми в систему професійної підготовки педагогічних кадрів передбачає необхідність розвитку особистісно-сміслової сфери студентів, допомоги їм в усвідомленні власних потенційних можливостей, навчання механізмам рефлексії й творчості, орієнтації на постійний саморозвиток.

Мета – проаналізувати загальні підходи до розуміння сутності, особливостей особистісної самореалізації обдарованої студентської молоді як педагогічної категорії.

Проблема самореалізації особистості активно досліджується в різних наукових аспектах. Особливого значення в контексті дослідження особистісної самореалізації майбутніх учителів набувають роботи науковців, в яких відображений творчий

підхід до проблеми професійного становлення педагога (О. Акімова, Р. Вайнола, Н. Гузій, В. Загвязинський, В. Кан-Калик, Н. Кічук, Л. Кекух, О. Куцевол, П. Кравчук, О. Мороз, С. Сисоєва); висвітлюються технології розвитку творчої індивідуальності, обдарованого майбутнього освітянина (С. Гончаренко, Ж. Ковалів, Л. Лузіна, М. Мільто, Н. Осухова, О. Пехота). В останні десятиліття виконано низку дисертаційних досліджень (А. Зайцева, І. Краснощок, І. Лебедик, Л. Рибалко, Н. Сегеда, О. Теплова, В. Тюска, І. Тялєва) з проблем особистісної самореалізації майбутніх учителів.

Проблема розвитку обдарованості студентів в теорії та практиці навчання досить актуальна, оскільки дослідження останніх років доводять значний потенціал засвоєння інформації в звичайних та нестандартних ситуаціях. Необхідність розвитку та підтримки обдарованості студентів детермінована якісними змінами українського суспільства та розвитком цивілізації. Тому вивчення та розвиток інтелектуальної обдарованості актуальне не лише для окремої особистості, але й для суспільства в цілому.

У нашому дослідженні зроблено акцент на розвиток обдарованості особистості як однієї з найбільш значущих цінностей. Серед суттєвих ознак особистості вирізняють задатки, здібності, талант, творчість, обдарованість.

Обдарованість – унікальна якість особистості, що полягає в сукупності особистісних здібностей, виражених через аналітичний ум, відкритість до всього нового, винахідливість, креативність, відмову від готових та очевидних схем та алгоритмів. Обов'язковими складовими обдарованості є: рефлексивна діяльність, комплексне оцінювання явищ, вміння планувати, прогнозувати свою діяльність з метою розкриття індивідуальних особливостей [4, 6].

У науковому дискурсі категорія і проблематика самореалізації якнайповніше вивчалася в психології і зокрема в гуманістичній психології (Маслов), так, сама сутність людини спонукає її до творчості і особистого зростання, а проблеми і деформації особистості є наслідком несприятливих соціальних обставин, що перешкоджають цьому зростанню (Роджерс). Сутність проблеми самореалізації дослідники вбачали як індивідоцентристську (оточуюче середовище підпорядковується бажанням та вимогам індивіда). Ми розглядаємо проблему самореалізації через соціокультурну детермінацію.

Процес самореалізації студентів багато в чому визначається націленістю вузівської практики на повноцінний розвиток особистості як найважливішого завдання вищої школи. Тобто як вихідною цінністю для вищої школи має стати особа, яка розвивається, яка вже існує, розгортає свої життєві устремління і плани в просторі і часі [6]. Вузівська підготовка має забезпечувати умови проектування студентами свого суб'єктивно значимого образу «Я» в майбутній професії і культурі, повинна сприяти становленню студента, його особистісного потенціалу [5].

Потреба у самореалізації з'являється з прагнення до самореалізації та самоідентичності [2]. Ми розглядаємо процес самореалізації студентів вищих навчальних закладів у двох напрямках: як основу самовизначення особистості майбутнього фахівця; як критерій ефективності підготовки до життя в соціумі. Самореалізація може бути визначена як форма, в якій проявляється самоорганізація людини як відкритої психологічної системи. Причинна детермінація самореалізації обумовлена самим фактом відкритості психологічних систем: відкритість є не часткова ознака системи,

а умова її існування [1]. Самореалізація полягає у здійсненні можливостей розвитку «Я» за допомогою власних зусиль, спільної діяльності та співтворчості з іншими людьми (ближнім і далеким оточенням), соціумом і світом в цілому. Самореалізація передбачає збалансований і гармонійний розвиток різних аспектів особистості шляхом докладання адекватних зусиль, спрямованих на розкриття індивідуальних і особистісних потенціалів [3].

Термін «самореалізація» (self-realisation) вперше, як зауважує Л. А. Коростилєва [6], був наведений у «Словнику філософії і психології», виданому в 1902 р. в Лондоні. В основі феномену самореалізації постають фактори свідомого втручання людства та особистості у власну еволюцію.

Проблема самореалізації особистості може бути віднесена до найскладніших психологічних проблем. Будучи проблемою полідисциплінарною, такою, що має своє потрактування у філософії, культурології, соціології, етиці і т. ін., вона зі значними труднощами об'єктивується як психологічна проблема. Пов'язано це зі складністю виокремлення самореалізації як психологічного дослідження.

Таким чином, пошук нових шляхів у професійному становленні обдарованих студентів в умовах модернізації освіти передбачає педагогічне забезпечення профільної підготовки на основі варіативності, беручи до уваги вікові закономірності, особистісні та індивідуальні особливості студентів, а також шляхи їх включення в освітнє середовище університету – консультування, тьюторство, педагогічна підтримка. Робота викладача з обдарованими студентами сприяє реалізації права обдарованої особистості на індивідуальність.

Література:

1. Галажинский Э. В. Системная детерминация самореализации личности. / Э.В. Галажинский. Дис.... д-ра психол. наук: 19.00.01: Томск, 2002. – 320 с. [Електронний ресурс] Режим доступа: <http://www.dslib.net/obwaja-psixologia/sistemnaja-determinacija-samorealizacii-lichnosti.html>
2. Кон И.С. В поисках себя. Личность и ее самосознание. / И.С. Кон. – М.: Политиздат, 1984. – 335 с.
3. Коростылева Л. А. Психология самореализации личности (Основные сферы жизнедеятельности): Дис.... д-ра психол. наук: 19.00.01: СПб., 2001. – 398 с. [Електронний ресурс] Режим доступа: <http://lib.ua-ru.net/diss/cont/122319.html>
4. Рожкова С.В. Коммуникативно-диалоговое обучение как фактор развития одаренности старшеклассников: автореф. дисс. ...канд. пед. наук: спец. 13.00.01. / С.В. Рожкова. – Ростов-на-Дону, 2009. – 23 с.
5. Ситаров В. А., Шутенко А. И., Шутенко Е. Н. (2008) Самореализация студенческой молодежи как ценность вузовского обучения. // Знание. Понимание. Умение. № 2. – С. 143–152. [Електронний ресурс] Режим доступа: <http://www.zpu-journal.ru/zpu/2008-2/Sitarov&Shutenkos.pdf>
6. Шутенко Е. Н. (2011) Проблема самореализации в вузовском обучении. / Е.Н. Шутенко // Alma Mater (Вестник высшей школы). – № 7. – С. 33–36.

СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТОК ЕЛЕКТРОННОГО ДОКУМЕНТОЗНАВСТВА В УКРАЇНІ

У 1990-х рр. спостерігається підвищення зацікавленості документо-знавців та архівістів процесами машинного документування інформації та створення АСУ для автоматизації керування документацийними процесами з метою більш ефективного функціонування установ, організацій і підприємств та використання електронно-обчислювальної техніки для автоматизації архівної справи. Це було зумовлено поширенням у світі нового покоління мікропроцесорної техніки, зокрема, ПЕОМ і впровадженням таких комп'ютерів у роботу підприємств, організацій і установ різної форми власності. Комп'ютерна техніка стає більш доступною, що дозволяє підвищити рівень підготовки суспільства до її повсюдного впровадження. Крім того, цей період історії України пов'язаний з її виходом зі складу СРСР та набуття незалежності. Це потребувало розроблення й впровадження власної для України нормативної та методичної бази у всіх галузях діяльності, зокрема, щодо інформатизації українського суспільства.

Згідно з наказом начальника Головного архівного управління при Кабінеті Міністрів України 1 листопада 1994 р. № 45 на підставі Постанови Верховної Ради України від 24 грудня 1993 р. № 3815-ХІІ «Про порядок введення в дію Закону України «Про Національний архівний фонд і архівні установи» та Постанови Кабінету Міністрів України від 16 травня 1994 р. № 311 «Про створення в м. Києві Українського державного науково-дослідного інституту архівної справи та документознавства» була створена провідна в Україні науково-дослідна установа з архівної справи та документознавства. У складі інституту діяли: відділ архівознавства з секторами історії та теорії архівної справи, забезпечення схоронності документів, формування Національного архівного фонду (НАФ), науково-довідкового апарату та обліку документів; відділ документознавства; науково-інформаційний відділ. Практично одразу одним із напрямів роботи інституту стала галузь інформатизації архівної справи.

Економічна ситуація 1990-х рр. не дозволяла повною мірою запровадити нові інформаційні технології (ІТ) для автоматизації ділових процесів та архівної справи. Цей період можна визначити як підготовчий період інформатизації суспільства, налагоджування інфраструктури телекомунікаційних зв'язків (мереж) між комп'ютерними системами і окремими ЕОМ та з'ясування шляхів впровадження ІТ у діловодство та архівній справі. У 1995 р. в Українському державному науково-дослідному інституту архівної справи та документознавства розробляється проект першої концепції комп'ютеризації архівної справи. Поступова інформатизація архівних установ дозволила створити умови для використання нових технологій для розроблення Національної архівної інформаційної системи (НАІС) та вперше сформулювати принципи побудови автоматизованого робочого місця (АРМ) архівних працівників та дослідників кінофотодокументів.

У сучасну архівну терміносистему ввійшли такі поняття, як «комп'ютер», «ПЕОМ», «файл», «каталог» («папка»), «дискета», «магнітний диск», «оптичний

диск», «база даних», «автоматизоване робоче місце», «автоматизована система управління», «інформаційна пошукова система», «електронний каталог (довідник)», «мережа», «захист інформації (інформаційної системи)» тощо. З середини 1990-х починається процес створення вітчизняних систем керування діловими процесами. Спочатку такі системи отримали назву «системи комп'ютерного діловодства», з часом – «системи електронного діловодства». Нині такі системи частіше називають системами електронного документообігу (СЕД). На нашу думку, виходячи з послідовності процесів, які охоплює діловодство та відповідності цим процесам функціональних можливостей сучасних систем, правильніша назва «системи електронного діловодства». Документообіг є, хоча і основною, але складовою діловодства.

Отже, настав переламний момент, коли документування інформації за допомогою ЕОМ стали називати не «машинним», а «електронним», це призвело до появи нового поняття «електронний документ». Основними чинниками для запровадження нового інформаційного об'єкта у документознавстві, зокрема у діловодстві, стали технології, що застосовувались у нових ПЕОМ: високий рівень інтеграції електричних схем, що призвело до прискорення швидкості роботи ЕОМ та зменшення їхніх розмірів; створення нових операційних систем, головним інформаційним об'єктом яких стали «файли»; поява нових типів носіїв, що швидко вдосконалювались (із зростанням їхнього обсягу зменшувались їхні розміри або не збільшувались), зокрема мобільних (знімних), які підтримують роботу дисковими файловими системами; вдосконалення механічних пристроїв друку (збільшення якості друку (рівня деталізації друкованого зображення), зменшення рівня шуму, зменшення їхніх розмірів) та створення нових компактних пристроїв друку, що працювали за принципово новими технологіями і за якістю зображення досягли типографського рівня друку тексту) та були майже безшумні; винахід нових швидкісних засобів зв'язку та створення локальних, регіональних, державних, глобальних мережевих інфраструктур, що надавали змогу підключення до них як будь-яких установ так і персональних комп'ютерів, включно домашні; створення нових компактних пристроїв для сканування зображень. Тривалий час новітні технології використовувались переважно для підготовки паперових документів. З цього часу почалась перебудова ділових процесів. Зростала частка документів, зокрема управлінських, підготовка яких здійснювалась за допомогою комп'ютерів. Завдяки появі знімних носіїв невеликого розміру та мережевих технологій, що об'єднували комп'ютери, процес обміну інформацією прискорився. Це вплинуло на час підготовки проектів документів, значно скоротивши його. За допомогою нових пристроїв друку на папір виводились лише остаточні версії документів. Нині це норма. Процес становлення нових комп'ютерних технологій у паперовому діловодстві став певним підготовчим етапом для переходу до виключно електронного документування інформації (безпаперового документообігу). Головне, що відбулось у період запровадження комп'ютерних технологій у діловодстві, це масштабна підготовка працівників підприємств, організацій та установ, зокрема діловодів, до роботи в нових умовах, отримання навичок підготовки документів за допомогою комп'ютерної техніки. Це було цілком природно, тому що здебільшого навчання розпочиналось виходячи із тих завдань, що ставились перед людьми в умовах користування комп'ютерами. Як виявилось з часом, переважна більшість працівників, фахівців,

вчених некомп'ютерних спеціальностей відносно легко опанували нові технології. Наприклад, про це свідчать результати навчання інформації дітей у школах. Все це стало підґрунтям для переходу до роботи з електронними документами.

Процес впровадження АСУ в Україні потребував унормування. На 1993–1995 рр. припало затвердження низки Національних стандартів, що унормовували роботу АСУ в умовах впровадження оновлених апаратно-програмних комп'ютерних технологій. Порівняно із стандартами 1980-х, що унормовували створення, впровадження та експлуатації АСУ, у нових стандартах помітно змінюється термінологія та розширюється сфера їхньої дії.

З 1996 р. у Державному інноваційному фонді України (Держіннофонді) розпочались повномасштабні роботи з розробки та впровадження корпоративної системи електронного документообігу. Загальну координацію цих робіт веде Інформаційно-обчислювальний центр (ІОЦ) «Спрінт-Інформ». У 1995–1996 рр. Держіннофондом був проведений тендер серед трьох пропозицій на кращу платформу для електронного документообігу, в результаті якого для впровадження в Держіннофонді була обрана система Lotus Notes. У 1996–1997 рр. ІОЦ «Спрінт-Інформ» разом з ТК 105 Держстандарту за протокольним дорученням Кабінету Міністрів України розробив та впровадив в Держіннофонді галузевий стандарт України ГСТУ 08694-01-97 «Інформаційні технології. Система електронного документообігу. Основні положення».

У 1999 р. з'являється ще один стандарт ДСТУ 3873-1-99 [15], що складався з двох частин, і встановлював в електронному документообігу вимоги до впорядкування файлування та відбирання документів, підтримування структурної організації груп документів, підтримування зберігання різних типів документів, забезпечення пошуку, впорядкування, відбирання і вилучення поодиноких документів і груп документів з використанням атрибутів документів, керування різними версіями документів, захист від несанкціонованого зберігання та відбирання документів тощо. Заслугою цієї розробки у поступовому розвитку електронного документообігу є те, що основою електронного документа, як інформаційного об'єкта, стає «файл». Це цілком природне рішення для інформаційних систем, робота яких здійснюється під управлінням операційних систем, що підтримують роботу з файловими системами. Сучасні операційні системи дозволяють працювати з множиною файлових систем, що спрощує обмін інформацією між різними системами за допомогою різних носіїв.

У цей час з'являється галузевий стандарт ГСТУ 75.11.6-01-98 «Інформаційні технології. Система електронного документообігу. Надання юридичної сили електронним документам», який торкається дуже важливого питання – надання юридичної сили електронних документів. Такі роботи слугували підґрунтям для створення Національної системи електронного цифрового підпису – сучасного механізму надання юридичної сили електронним документам.

Водночас «в Україні під патронатом різних відомств проектується або вже експериментально впроваджується ряд великих державних проектів інформаційних систем, в межах яких планується створення Єдиних реєстрів фізичних і юридичних осіб, автотранспорту, об'єктів нерухомого майна тощо... Документи в таких системах існують в електронній формі, цим і визначається принципова новизна підходу, який ґрунтується на концепції електронного документа». Це вказує на те, що фахівці розуміють необхідність унормування роботи з електронними документами, але цей

процес, як і до того, був нескоординованим. Так, ІОЦ «Спрінт-Інформ» та ТК 105 «Банківські та фінансові системи і технології» Держстандарту згідно з затвердженим Держстандартом планом на 1999–2000 рр. розробив, узгодив у встановленому порядку, та подав на реєстрацію у Держстандарт проекти двох Державних стандартів України «Система електронного документообігу. Терміни та визначення» та «Система електронного документообігу. Основні положення». Офіційні відомості про реєстрацію цих стандартів відсутні. Необхідно зазначити, що в отриманому нами для ознайомлення проекті ДСТУ «Система електронного документообігу. Терміни та визначення» розробниками вказані ТК 105 та Міжгалузовий науково-дослідний інститут проблем механіки «Ритм», а не ІОЦ «Спрінт-Інформ», як зазначено у відгуку О. Колпакова. Крім того, судячи з дати проекту, роботи над ним тривали і в 2001 р. Стандарти містили низку недоліків, що згодом було підтверджено нормативно-правовими актами, що стосувались визначення «електронного документа», «електронного документообігу» та роботи із службовими електронними документами у діловодстві. Все це свідчить про неузгодженість тогочасних процесів стандартизації документації з документознавцями. Так, серед розробників зазначеного проекту ДСТУ немає жодного документознавця (діловода). Тому більшість термінів та визначень мали явний уклін до інформатики і не враховували теоретичних досягнень документознавства й практичних напрацювань діловодства. Крім того, попри всі намагання розробників цього стандарту визначитися з «юридичною силою електронного документа», зазначені визначення не дають чіткої уяви про механізм, що забезпечував би юридичну силу електронного документа. Механізм «електронного підпису» («електронного цифрового підпису») взагалі не розглядався розробниками стандарту. Це було вагомим недоліком, враховуючи, що на той час тривала робота над проектом Закону України «Про електронні документи та електронний документообіг», та розпочинаються роботи із створення проекту Закону України «Про електронний цифровий підпис», серед фахівців активно обговорюється вирішення питання автентичності, цілісності та юридичної значущості електронних документів. Так, на XIV Міжнародному конгресі архівів, що відбувся у вересні 2000 р. у Севільї (Іспанія) були прийняті рекомендації стосовно автентичності електронних документів, у той же час ЮНЕСКО ініціювала кілька міжнародних домовленостей і рекомендацій щодо збереження і доступності автентичних документів, зокрема електронних, Комітет з правових питань МРА у листопаді 2002 р. підготував для ЮНЕСКО звіт про автентичність електронних документів.

Усе це стало підґрунтям для прийняття у 2003 р. законів України, які визначили на законодавчому рівні такі поняття, як «електронний документ», «електронний документообіг» та «електронний цифровий підпис», та стали основними документами для подальшого нормативно-правового унормування електронного документообігу, електронного діловодства та архівного зберігання електронних документів в Україні.

З часу набуття у 1991 р. Україною незалежності розпочинається процес виокремлення документознавчої освіти в самостійну навчальну дисципліну. Це сталося можливим завдяки збереженню осередків розвитку напряму підготовки фахівців «Документознавства та інформаційної діяльності» в інститутських кафедрах бібліотекознавства, бібліографознавства та книгознавства за рахунок документознавчих шкіл, що вибудовувались, ще за радянських часів такими відомими документознав-

цями як С. Дубова, С. Кулешов, М. Слободяник, В. Спрінсян, Г. Швецова-Водка та інші. Перші результати цього процесу стали помітні вже у перші роки незалежності України, з появою зазначеної дисципліни в навчальних планах вишів. Зокрема, у 2001 р. навчальний план спеціальності 6.020105 «Документознавство та інформаційна діяльність» було розширено за рахунок таких професійно орієнтованих дисциплін як «Електронне документознавство» та «Організація інформаційної діяльності в органах управління». В. Бездрабко зазначає у своєму дослідженні «Документознавча освіта в Україні: становлення, сучасний стан і перспективи», що «актуальні потреби розвитку навчальної спеціальності «Документознавство та інформаційна діяльність» на державному рівні спробувало розв'язати у 2003–2004 рр. Міністерство освіти і науки України, утворивши робочу групу розробників державного стандарту, до складу якої увійшли відомі науковці, досвідчені педагоги – М. Слободяник, Н. Кушнаренко, С. Кулешов, Т. Нікітіна і т.д. Піклування про розроблення державного стандарту освіти обійшлося без широкої дискусії, що детермінувало окремі недоліки організаційного й науково-методичного змісту. Результатом співпраці документознавців-теоретиків і практиків організації й забезпечення навчального процесу стало затвердження Державного стандарту вищої освіти України зі спеціальності «Документознавство та інформаційна діяльність» (2004), який унормував у державному масштабі підготовку фахівців з аналізованої спеціальності». У 2003 р. було затверджено паспорт наукової спеціальності 07.00.10 – документознавство, архівознавство, в якому серед інших напрямів досліджень визначено «проблеми освоєння новітніх документально-інформаційних технологій». Таким чином в Україні був створений дієвий інструмент створення осередку для подальшого розвитку теоретичної документознавчої думки, формування української документознавчої школи та вирішення актуальних проблем документознавства, зокрема виокремлення електронного документознавства як наукового напрямку документознавства, всебічного дослідження його сутності, генезису та перспектив розвитку.

На цьому період, який передував формуванню електронного документознавства як наукового напрямку документознавства, в Україні закінчився.

Подальший розвиток електронного документознавства в Україні у першу чергу був пов'язаний із впровадженням у діловодство підприємств, організацій та установ різної форми власності систем електронного документообігу. Їх розробники разом з діловодами установ, де встановлювались ці системи намагались автоматизувати роботу таким чином, щоб вона відповідала вимогам чинного законодавства в Україні у сфері діловодства та законам України «Про електронні документи та електронний документообіг» і «Про електронний цифровий підпис». Цей процес потребував унормування, тому наступним логічним кроком стало прийняття відповідних нормативно-правових актів у різних сферах управління.

Наприкінці 2006 р. до Верховної Ради України було подано проект Закону України «Про Загальнодержавну програму впровадження електронного документообігу з використанням електронного цифрового підпису». Цей проект було взято за основу для подальшої роботи над Законом, але, на жаль, дотепер побудувати загальнодержавну або єдину систему електронного документообігу з використанням електронного цифрового підпису в Україні не вдалося. Можливо це питання буде вирішено завдяки проекту «Порядку роботи з електронними документами у діловод-

стві та їх підготовки до передавання на архівне зберігання», що був підготовлений за розпорядженням Кабінету Міністрів України Укрдержархівом і з початку 2012 р. знаходиться на обговорені в Інституті кібернетики ім. В. М. Глушкова НАН України, Адміністрації Держспецзв'язку України, Держінформнауки України та Міністерстві юстиції України. Особливістю цього порядку є те, що він поширюється на підприємства, організації та установи будь-якої форми власності. Застосування майже всіх попередніх нормативно-правових актів щодо електронного документообігу обмежувалось органами виконавчої влади або міністерствами та центральними органами влади. Це свідчить про те, що період формування загального уявлення про принципи побудови єдиної в Україні системи електронного документообігу завершено. Розпочинається етап побудови цієї системи.

Отже, в Україні формувалися власні системи електронного документообігу в різних сферах діяльності: банківській, митній, транспорту та зв'язку, податковій тощо. Підґрунтям для розбудови відомих систем електронного документообігу слугувала відповідна нормативно-правова база.

